

Сергей Михалков

БАЛАМ МЕНЕН ӘҢГИМЕ

"ҚАРАҚАЛПАҚСТАН" 1986

Сергей
Михалков

БАЛАМ МЕНЕН ӘНГІМЕ

Қосықлар хәм тымсаллар

Рус тилинен аўдарған |Бабаш Исмайллов|

QIZIMGE AL'NDI'-2010

НӨКИС
«ҚАРАҚАЛПАҚСТАН»
1986

84P
M89

Михалков С. В. Балам менен энгиме
Қосықлар хәм тымсаллар. /Рус тилине
аударған [Б. Исмайлов]
Нөкис, „Қарақалпақстан“, 1986. —78 б.

Атақлы жазыушы, Социалистлик Мийнет Қахарманы, Ленинлик хәм Мәм-
лекетлик сыйлықлардың лауреаты Сергей Владимирович Михалковтың бул
топламы тийкарынан кен көлемдеги kitap оқыушыларымызға арналған.
„Балам менен—энгиме“ дана ағанын жас әулад пенен Уллы Октябрь ре-
волюциясы, онын жеңислери, Коммунистдик партия хәм Ұаған, халық алдын-
дағы перзентлик миннет, гражданлык мақтаныш хәм Ана-Ұатанға шексиз му-
хаббат ҳаққындағы сөйлесиўи, сырласыўы болып есапланады.
Сондай-ақ топламда бир неше тымсаллар да орын алған.

121932

М 4803010102—051
М—357(04)—86 60—86

© Москва, издательство „Детская литература“, 1978
Қарақалпақшаға аударма

© Нөкис, „Қарақалпақстан“ баспасы, 1986

КӨСЕМНИҢ АТЫ

Кайда жүрип, не сезимге толсақ та,
Кайда ушып, кайда жүзип барсақ та,
Қайсы жерде имаратлар курсақ та —

Әдиўли ат
Биз бенен бәрха!

Қосық айтқанда да заўыққа толып,
Әлемди гезсең де космоста қонып,
Қалған күниңде де қәуипке дус болып,
Хеш жалғыз емессең, сен соны алғар:

Әдиўли ат
Жүрегінде бар!

Мәртлик пенен бәржай етип ел исин,
Орден, медальларға безелсе көксиң.
Қолыңды қысады мыңлаған қоллар,
Сезесең:
Көсемнің қолы да сонда.

МЕКТЕП

Оннан берли өтти көп жыллар,
Өзим теңлес балалар менен
Өмиримде биринши сапар,
Бул мектепке қойғанман қәдем.

Мен де сабақ алдым хәммедей,
Талай-талай тахтаға шықтым,
Талай жазыў жазып пор менен,
Талай-талай есапты уқтым.

Өтти мектеп жыллары зуўлап,
Жоқ оларға енди дусласыў,

Бирге оқыған тең-қурбылар, бирақ,
Турамыз гей уақта ушырасып.

Бири—ушыўшы,
Биреўи—танкист,
Үшиншиси таў инженери,
Төртиншиси доктор—окулист,
Бесиншиси—илим искери,
Алтыншысы—Арка полюста,
Муз жарғышта үлкен капитан,
Жетиншиси—ауылда истре-
Сегизиншиси—жолдас Левитан.

“Jinjas at'ndag'i" NMPI
Information q tesurs worayi

INVENTAR №

90126³

84P
M89

Михалков С. В. Балам менен энгиме:
Қосықлар хәм тымсаллар. /Рус тилине
аударған [Б. Исмайлов]
Нөкис, „Қарақалпақстан“, 1986. —78 б.

Атақлы жазыушы, Социалистлик Мийнет Қаҳарманы, Ленинлик хәм Мәм-
лекетлик сыйлықлардың лауреаты Сергей Владимирович Михалковтың бул
топламы тийкарынан кен көлемдеги kitap оқыушыларымызға арналған.
„Балам менен—энгиме“ дана ағанын жас әулад пенен Уллы Октябрь ре-
волюциясы, онын жеңислери, Коммунистлик партия хәм Ұаған, халық алдын-
дағы перзентлик миннет, гражданлық мақтаныш хәм Ана-Ұатанға шексиз му-
қабат ҳаққындағы сөйлесиўи, сырласыуы болып есапланады.
Сондай-ақ топламда бир неше тымсаллар да орын алған.

121932

М 4803010102—051
М—357(04)—86 60—86

© Москва, издательство „Детская литература“, 1978
Қарақалпақшаға аударма

© Нөкис, „Қарақалпақстан“ баспасы, 1986

Тоғызыншысы—Сергей Михалков,
Билесизлер, сирә, шайырман,
Гезлескенде бизлер хәр сапар
Сөйлесемиз мектеп жылларын,
Еске аламыз қалдырмай қатар
Балалықтың шоқ ўақыяларын:
...Ядындама қалайынша мен
Кавказ тауын табалмай турдым?
Билмес един сен де ол гезде
Жайласқанын қайда Қырымның...
...Ядында ма саған бир ирет
Өзим билмей жәрдем бергеним.

4 жерде 5—32 деп,
Эльбрусты дәрья дегеним? "...

Мине хәзир қыз хәм улларды
Узатқанда оқыўға, бизлер,
Ядка түсер хәр бир сапары
Мектебимиз, балалық гезлер.

Бизиң мектеп жаптың бойында,
Бизиң класс еки әйнекли,
Мектеплердин де,
Класслардын да
Ең жақсысы болса керекти!

ОЛАР ХӘМ БИЗ

Олар атом менен көзин алартып
Шырпынбакта жаңа урыс қастында.
Ал, биз өспектемиз күш-куўат артып
Тыныш, айдын аспанымыз астында.

Олар жумсар долларларын аямай
Канхорларға курал-жарақ алмаға.
Биз жумсаймыз ақшамызды жаңадан
Емлеўхана хәм мектеплер салмаға.

Олардың бүгянги қасты-ғареzi
Адамларды қырыў хәм көп барынша.
Изли-изине биз турак жай өремиз
Хәм қәлеймиз тағы да көп салынса.

Олар Кореяға самолетлардан
Соғыс кемелерден десантлар төгер,
Бизде—Москвада зор хұрмет пенен,
Болгар шайырына юбилей берер.

Олар ажыратып от хәм оқ пенен
Гүллән славянлар қол қаўсырсын дер,
Бизиң дослығымыз күн-күннен беккем
Келешек әўладлар ийгилигине.

Олар түнек жолдан кейинге барар.
Биз алға барамыз, айдын жоллардан.
Жер жүзинде хәзир—Бизлер хәм Олар.
Биз—қудиретлимиз! Жоқ буған гүман.

ҚАЛАЙ ЖАСАҰ МҮМКИН КИТАПСЫЗ

Бизлер доспыз кітаптар менен.
Ол кітаптар болмаса егер
Өткенди де, хәзиргини де,
Айт, балалар қаяқтан билер?
Келтирип көр көз алдыңа бир
Қалай жасау кітапсыз мүмкин?

Оқыушылар кітап болмаса
Қалайынша өткерер күнин?
Қайгер олар мысалы бирден
Ғайып болып кетсе бир сәтте
Балалардың кітабы хәмме:
Қызық повесть, сыйқырлы ертек те?...
Айтайық: сен жалықтың жүдә
Я сорауға изледің жууап
Хәм колыңды салдың полқаға,
Ал, ол манда хеш зат жоқ бирақ.

Жоқ сүйикли кітабың сенин,
„Чиполино“ яки басқасы,
Робинзон да хәм Гулливер де,
Кітап қалған баладай қашып.

Ой, яқ, ондай кеуилсиз халды
Бизге дуушар етегөрмесин,
Кітаптардың қахарманлары
Хешуақ таслап кете көрмесин.

Ер жүрекли Гавроштан баслап
Қолғабысшыл Тимурға шекем,
Балалардың дослары қанша?
Хәм барлығы үлги үйретер.

Кітап шыншыл болса егерде,
Болмаса да мейли турқы көп.
Хеш уақытта да, хеш кәйерде де
Болған емес, шегара хәм жоқ.

Жоллар ашық ондай кітапқа
Хәмме елдерде, материклерде,
Ол кітапты сөйлетер халықлар
Неше түрли-түрли тиллерде.

Ондай кітап мәңгиге жасар
Және барар хешбир ел қоймай,

Уллылыктын сәулесин шашар
„Дон Кихот“тай хәм „Тынық Дон“ дай.

Данк! Балалар китапларына
Кәдем басқан көп-кәп еллерге.
Әсиресе бизиң советлик
Китапларға, „Әлипбе“лерге.

БАЛАМ МЕНЕН ӘНГИМЕ

Балам, сөз айтайын, кулак сал, тыгла,
Өзимиз хәм ана—Ұатан ҳаққында.
Айтайын.
Петроград хәм Москвада
Кимлер еди халықты баслаған алға.
Сауашларда бийик көтерип байрак
Кимлер жүрди еркти, тенликти қорғап?
Кимлер буннан көп жыллар бурын
Арнады гүреске жаслык өмирин,
Ким сен, мен ушын шад өмир берди,
Бахытқа хәм данкка бөледи елди?

Миллион-миллион балалар яңлы
Мектепте оқыйсан,
Өмириң шадлы,
Жүрсиз хәммә илим-өнер ийелеп,
Сизге дәрман елдин мийир-мухаббети.

Буннан бир неше жыллар бурында
Халық тәғдири болды патша колында.
Ол заманда балалардың көбине
Мүнәсип көрмеген „Әлипбе“ни де.
Кол жетпес таў болды илим хәм өнер,
Оқытты баласын тек бай, саўдагер,
Рабочий, дийхан баласы ушын
Оқыў түүе, ишер асы болды муң.
Күни-түни сабылып бийшара дийхан,
Егин екти, жетистирди зүрәт.
Бирақ сол мийнеттен үйилген қырман
Помещикке болды ас-нан, рәхәт.
Қарны шығып тамақ жемей ул-қызы
Жарлы жанын жақты, ағызды терин,
Ал, хожейин өз қайттыға тойғызды
Оннан артық көрип аңшы ийтлерин.
Арзан пайда таўып, сорып халық күшин,
Мийнетсиз турмыстың сүрип сапасын.
Тамақтың шийринин байлар жеп-ишти.
Жарлы арқалады өмир жапасын.
Қалаларда мың, миллион рабочий
Өмирин өткерип бир көрмей тыным,
Суўықларға тоңып, ыссыда күйип
Толтырды ашкөз хожейиннин қулқынын.
Тоқыўшылар станоктың қасынан.
Темирши еритиў печкасынан
Мүмкин емес еди бир сәт кетиўи,
Керек еди биреўге ис етиўи.

Толып ақырында сабыр кәсасы.
Кек оты жүректе лаўлады жанып,
Хорлық көргенлердин қосылып басы
Шықты көшелерге қызыл туў алып.

Дегендей, бай-байға, сай-сайға ақты...
Аяўсыз қыйнады услап жандарм,
Нешшени сүргин етти, тюрьмаға басты.
Қай бирин айтайын ол азаплардың?!...

Бирақ та, дүньяда мәрт жанлар болды,
Оларды хеш тосқын тоқтата алмады.
Олар айтты:

Гүлдей тапланып, солып
Жасауға тийисли емес адам әулады
Олар:
Миллионлаған қара пухараға
Азат, шадлы дәуран орнасын,—деди,
Дауам етип келген неше жүз жыллар
Кулшылық кисени қыйрасын,—деди.

Олар:
Ел еркин болсын, жақсы кийинсин,
Абадан, курғын болсын, топ болсын,—деди.
Ислемесин хеш ким хожейин ушын,
Харамтамақ байлар жоқ болсын,—деди.
Сонлықтан да қашты олар тюрьмадан.
Қашты:
Халықты ертиу ушын изине.
Қараңғы түнекти серпиіп дүнъядан,
Сәуле бериу ушын жердің жүзине.
Сол мәртлер гүрести тууылған елин
Халықтың ҳақыйқат ели етиу ушын,
Ел тәғдирин мәңги халыққа берип
Рабочий, дийханға бийлетиу ушын.

Сүргинлер, қамақлар, кәуип-қәтер мың-мың.
Патша, жандармлар,
Хеш ким, хеш нәрсе
Халықтың ғамхоры большевиклердің
Тура алмады хеш жолына кесе.

Солай етип:
Буннан бираз жыл бурын
Ерк ушын гүрестің соқты сааты,
Езилгенлер мәрдана бир сапқа турып
Көтерилди
Тасып бойда кууаты.
Хәм өмирин гүреске арнаған ерлер,
Тартқанлар азабын ашшы талайдың
1917-жылы
Штурм жасады патша сарайын.

Данышпан Лениннің сап ақылынан
Атты елимизде азатлық таңы,
Ұатан бағын гүлентпекте жыл-жылдан
Уллы көсем дүзген совет аўқамы.

Бизің елде не тилесең бәри бар.
Гүлли әлем бизге умтылар, ынтығар,
Шерикпиз усындай шадлы дәуранғз.

Балам, бахтымызда бизлердің сонда,
Қаяққа қарама—эжайып дүнья,
Барлығы биз үшін, бәри бизики.
Жасыл тоғай хәм қасыл жер, тау, дәрәя
Бәри халық байлығы, халықтың мүлки.
Жайқалған бағ-бақша помещиктики емес.
Биз үшін қулпырған рәхәт жайы,
Сарайлар—графлар, бай мүлки емес,
Олар жас әуладтың илим дәрғайы,
Есап-сансыз, бәлент, ғәлле қырманы
Сум саудагердің мәпи үшін емес,
Байлықтың булағы, қурылыс жаны—
Көпшиликтің мүлки ДнепроГЭС.

Егинлер егемиз,
Брон куямыз,
Жай саламыз,
Газопровод курамыз,
Шахталардан тас көмирлер аламыз,
Бул байлықлар:
Ғәлле,
Брон,
Таскөмир,
Үй-жай,
Қайсы жерде сүр өмир,
Бәриниң ийеси—өзимиз жалғыз!
Қандай нәрсе дүзетсе де заводлар,

Фабрика шығарса не қасыл затлар,
Не ғәзийне менен мақтанса Ұатан,
Не менен қадаса душпанды жерге—
Барлығы биз үшін, биз ийе оған,
Ийемиз биз оған мәңгиге хәмде!

Әнекей адымлап барар генерал,
Сол бир гүрес қызған он жетинши жыл
Сауаштан жарадар қайтты да дәрхал
Смольныйда болып турды қарауыл.
Ол ауыр күнлерде жүдә жас еди,
Хәтеки, сақал-мурты шықпаған,
Бирақ та ол хеш мүлтиксиз бежерди
Революция не хызмет буйырсын оған.

Әнекей, қарашы күлимлеп шығып
Москва Кремлиниң дәрұазасынан
Қызыл майдан менен барар асығып,—
Ол да маған таныс, әдиули адам.
Ол хаял-ореллы атақлы алым,

Жошкарғы Советке депутат хәзир
Бурын аспаз еди таппаған нанын
Көп шеккен байлардан зулым хәм жәбир,
Ана балаларды көр:
Кол усласып
Артекке баратыр дем алайын деп,

Бири—латыш, бири якут баласы.
Биреуи грузин, биреуи өзбек...
Барлығы жан курдас хәм бир класста,
Барлығы бир звенода хәм бир отрядта,
Барлығының әкеси де сауашта
Ел қорғаған еди турып бир сапта.

Уллы партиямыз жәмлеп халықларды,
Бир тутас тууысқан семья дүзди.
Үйретип жеңис хәм табыс жолларын
Бәрха алға хәм алға баслады бизди.
Өтти қанша кәуип-кәтер, қыйынлық,
Өтти қанша гүрес—биз бәрин жеңген,
Халық бахытына қарсы не келсе,
Жығып—
Өстик алға қарай бизлер күн-күннен.
Ғайратлы, пидәкер совет адамы
Шөллерди гүллентти, қалалар курды.
Керек болса бағындырып дәрьяны,
Ағысын қәлеген жағына бурды.
Өмир максети деп ел ийгилигин
Санап жете алмас ислер дөретти,
Сырын ашып тәбияттың не түрли
Илимде қаншама табысқа жетти!
Қолынан полат ерип, бағлар орнады
Ең ҳасыл, әдиули нийетлер ушын.
Ол еркин мийнетин, үйин қорғады
Хәм таныта алды Ұатанның күшин,
Ол елдің ерки, ҳақ ис жолында
Мәртлик көкирек керип сауашқа түсти.
Ата-ана
Оған жеңис тойында
„Ырзаман перзентим“—деп айтты алғысты.

Перзентим шадлан сен, мақтанысқа тол,
Себеби сен—Совет гражданысан,
Өзине өмирден таңлап дуўры жол,
Қай исте де шадлы я қыйын күнде
Садық бол, хызмет ет тууылған елге,
Себец сен ел тиреги, ел қорғанысан!

Күлмлеп тур коммунистлик келешек,
Максет айкын бизде ҳәрбир адамға,
Бәрине қол жетер—нени қәлесек,
Тилек-шынлық бизиң ана—Ұатанда.

ЖЕТКИНШЕКЛЕР

Бәхәрдин бир
Ашық-айдын күня еди,
Қуяш күлип тур көкте,
Қызыл майдан арқалы
Неше түрли машина
Ағыл-тегил жүрмекте.
Олар зәрүр жеринде
Берер „дөт-дөт“ сигналын,
Тийисли пассажири бар
Ҳәр бир машинаның:

Мысалы биреўинде
Боялған көк-жасылға
Отыу ғарры илимпаз
Шоферының қасында.

Биреўинде—генерал
Ҳәм оның адъютанты бар.
Ақ „Победа“ минген
Шахтер
Донбастан келген.
Көк „Победа“ да врач,
„Москвич“ те—скрипач.
Машиналар дөңгелеги
„Шыр-шыр“ етип сес береді
Асығады, себеби ҳәмме
Керек иске үлгермеги.
Күтпес акыры ўақыт деген.
Ҳәр ким бәнт бир жұмыс пенен
Биреў барар академияға,
Жыйналысқа.

Биреў спорт майданшаға,
Жарысқа.
Биреў келген пайтахтты сейил
етпекте,
Биреў—асығады концертке,
Биреў емлеўханаға хызметке.
Бирден алда
Тормоз „ыж“ылдап қалды.
Бул—шоферлар педальды басқан.

Соннан
Ақ,
Қара,
Көк,
Жасыл,
Сары,
Машиналар шарта тоқтады
Ҳәм турды ҳеш қыймылдамастан.
Турды бәри
Ҳеш қылт етпестен.
„Дөт“илдеместен,
Сигнал берместен.
Жолаўшылар күтпекте
Ҳәм шоферлар күтпекте,
Себеп жолдан машиналар қасынан
Гил балалар өтпекте.
Машиналар жол берген
Гүзар жол менен
Топ,
Топ,
Тыпыр-тыпыр
Қәдем таслар кишкене аяқлар,
Балалар бақшасының
Гражданлары
Усы жерден өтиўи дәркар.

Балалар өтпекте,
Ал, үлкенлер күтпекте.
Өтти саррас бес ярым минут,
Күтпекте еле

Күтпекте жым-жырт.
Ҳеш ким ҳеш нәрсе демес,
Ҳеш ким кейинбес.

Себеби, өтип атырғанлар—бизин
балалар,
Советлик исимиздин, қорғаны олар,
Елдин,—ергеңи,
Келешек дәўраны олар!
Олар—

Ертеңгі рабочийларымыз,
Шайырларымыз,
Муғаллимлеримиз,
Агрономларымыз,
Артистлеримиз,
Басқа да неше түрлі

маманларымыз.

Олар жас Лениншилер,
Ертеңгі Ленинши искерлер,
Коммунистлер!
Хәр кимге айқын:

Қалайынша күтпессең?
Келешек жеткиншеклерге
Болмас жолды бәнт етсең!

Балалар өтті.

Жалт бурылып милиционер
Дер:

—Жүд-дә зор жеткиншеклер!

Хәм мыйығын тартты.

—Жеткиншеклер!—деп

Оған шофер ым қақты,

—Жеткиншеклер!

Деп шахтер күлимсиреди.

Илимпаз:

—Олар халық ығбалы,—деди.

„Жеткиншеклер!

Халықтың даңқы, шәўкети—олар!“

Деп ойланды ақ шаш генерал.

ПАРТИЯ БИЗИҢ БАСШЫМЫЗ

Хақыйкатлық деп бел байлаған гүресшендерге даңқ!

Солар еркинлик байрағын бийик ушлаған,

Солар бизиң партиямызды курап,

Хасыл әрманларға қарай баслаған.

Узақ, аўыр патшашылық заманда

Халқымыз қуллықта күнелтти.

Коммунизм таны Ленин атырған

Бизге жақты шашты, серпип түнекти.

Жыл-жылдан нығаймақтамыз Ұатан қушағында

Сүйикли коммунистлик партия мұдаж

Шарлар совет халқын мәртликке, жеңиске!

Партия бирлестирди халықларымызды

Бир тутас мийнеткешлик, туўысқан аўқамға.

Партия—үмитимиз, күшимиз бизиң,

Партия—басшымыз баслаўшы алға.

Бежерип халықтың арзыў-әрманын,

Қандай қыйыннан да тайсалмай ҳеш бир,

Қатал саўашларда куртып жаўларын

Бизиң партиямыз өсер ҳәм бекир.

Жыл-жылдан нығайып Ұатан қушағында,

Жан-тәннен садықпыз Ленинлик иске.

Сүйикли коммунистлик партия мұдам

Шарлар совет халқын мәртлик, жеңиске!

Қорқыта алмайды гүрес те, саўаш та бизди,

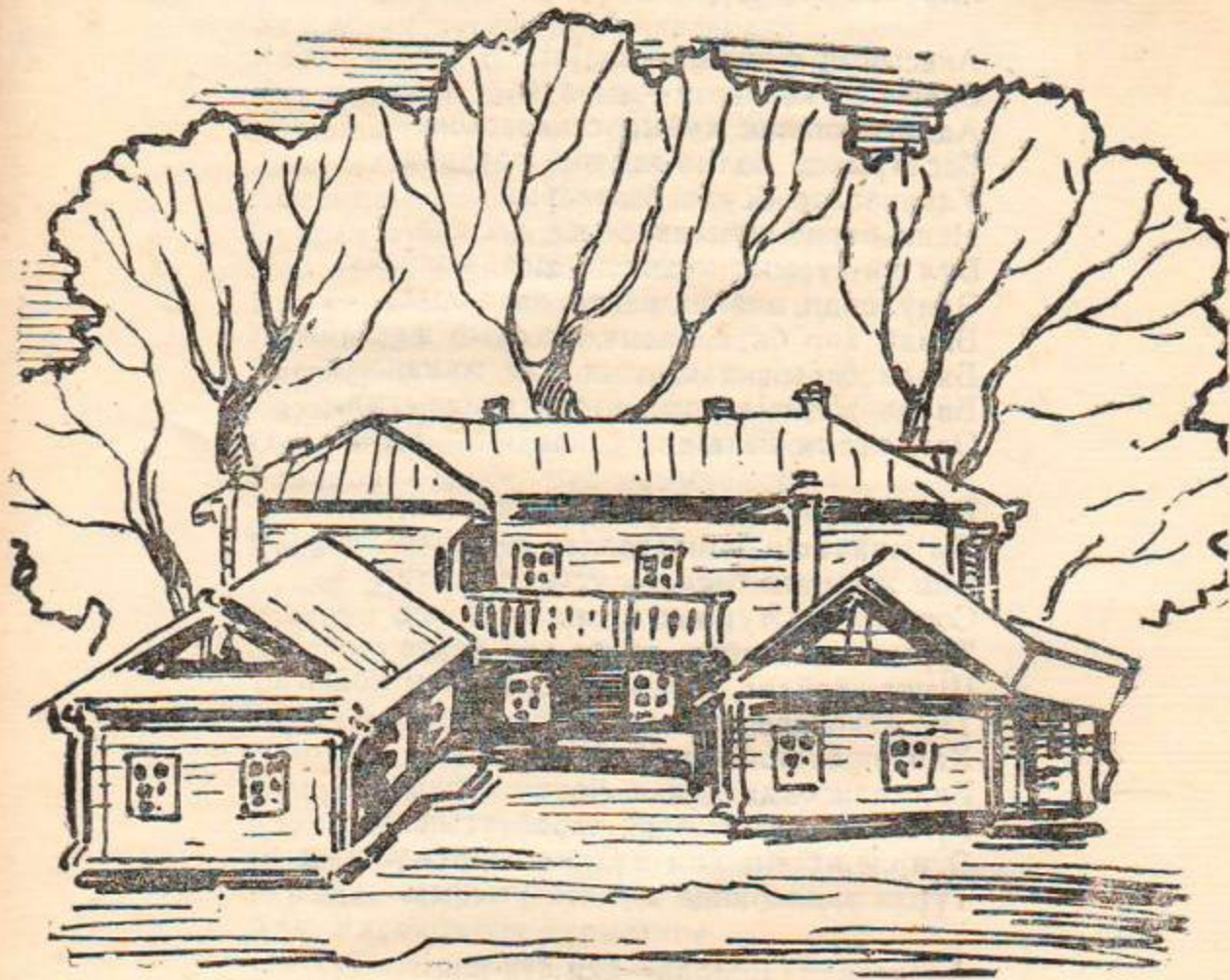
Парлар жол көрсетиўши шам-шырағымыз!

Алға қарай жеңисли ҳәрекетимизди

Қандай душпан болсын иркийге ҳәлсиз.

Бирлигимиз өсер—күн-күннен,
Бизлер менен барар хәзир миллионлар,
Бизди алып барар коммунизмге
Партия даналығы нур шашқан жоллар.

Жыл-жылдан нығаймақтамыз Ұатан кушағында,
Жан-тәннен садықпыз Ленинлик иске,
Сүйикли Коммунистлик партия мудар
Шарлар совет халқын мәртликке, жеңиске.

В. И. ЛЕНИН ТУҰЫЛҒАН ЖЕРДЕ

Бир бала туғылды тыныш қалада—
Симбирск қаласында
Орналасқан Волга дәрйя жағасында,
Ол бала туғылған саатта, күнде
Оның ертең ким боп шығарын
Ойына алмаған еди хеш ким де.

Жай жаз үйлер тарткан ыкласты
Биз ушын тарийхтын өзи мысалы,
Биз ушын ол үйлер естелик ҳасыл,
Жүз жыл бурын онда Ленин жасады.
Бул шардәрели жай—кишкене музей,
Жок келиўшилердин есабы-саны.
Онда айтылган гүрриң ҳеш изин үзбей
Хәр бир тыңлағанның тербетер жанын.
Ульяновлар өмир сүрген бул жайда
Киремиз биз ҳүрмет пенен, дем алмай...

Анасының өжиреси—анаўы,
Әкесиниң кабинети—мынаўы.
Адамгершилиқ куйып саналарына
Басларында болып ғамхор, пәрўана
Ульяновлар берди балаларына
Нени бериў мүмкин болса ата-ана.
Бул үй-турмыс кеширди жай, әпиўайы,
Әдиўленди мийнет пенен ҳадаллық,
Билди хәр бири халықтың аўыр жағдайын,
Билди барын жақсылық ҳәм жаманлық.
Билди жарлылардың керек шынлығын,
Оны залым патша қуўдалаўшылығын.

Билди дүньядағы ерксіз мийнетти,
Ол мийнетти кәмбағаллар шегиўин,
Ким жасасын басқаға үстемлик етип
Соның ғана турмыс ҳезин көриўин.
Турыпты қалайша турса сол ўакта
Шыра, дәўлег, қәлем, ҳәсте—шам қойғыш,
Тур асханада аспа саатта
Хәм ашекөйленген гөне глобус.
Билмеди онда дүнья Ленин сөзиниң,
Гүлли әлемге нурлай тарайтуғынын.
Әсирлер бойы ҳәм пүткил жер-жүзиниң
Түрли тиллеринде жаңлайтуғынын.

Александр, Володя—еки аға-ини
Үйде бирге жасап, дослықта турды,
Қосты оларды жаслық жүрек жалыны,
Әжаға ҳәмме исте көрсетти үлги.

Волганың үстинде кешкурунлары
Ағағуғын жуўас, тыныш мұдамы,
Ғайрат-жигер қайнап, жаслық тасқынлап
Қызар айтыс-тартыс ерк туўралы.
Жер жүзинде гүлли мийнеткеш халықтың

Мәнгиге езиуден азат болмағы
Бериу адамларға шынлық, нан, жақты,
Болды Володяның жастан әрманы.

Шардәреге алып барар басқышлар.
Жалғыз көп отырған Володя бунда,
Бунда ол унатқан мүйеши де бар
Сабағын тәкирарлап, шомған қыялға.
Усы полкалардан ол кітап алған,
Усы тахталарда ойнаған шахмат,
Усы ашық турған қос айналардан
Көринген бағ бетке апарған сокпақ.
Қолда кітап-дәптери бул көшеден
Класына талай-талай барған ол
Хәм салдаушы, жүкшилерге дус келген
Асығысly жағыс бетке алған жол.
Буннан өткен таныс суу тасыушысы да
Хәр күни бочкасын толтырып сууға.
Рус мектебине апарған жол сол күнде
Баслап еди оны мәнгі өмирге.
Бир парта бар ол мектепке кирсеңиз,
Бахыт билер отырғанды хәр киси.
Онда отырған Ульянов—гимназист,
Ульянов—Ленин, рус коммунисти.

Бундай баска хеш мектеп жоқ дуньяда!
Гүлли дунья болды бунда мийманда,
Вьетнам хәм Польша, Алжир, Кубасы
Бизге келгенлердиң бәри, кулласы.

Тууылды Ленин—бир тыныш қалада—
Симбирск қаласында
Орналасқан Волга дәрья жағасында.
Хәзир ол Симбирск емес баяғы
Жылдан-жылға көтерілип көклерге,
Жылдан-жылға кулашын кең жаяды.
Хәм Ульяновтын хұрметине
Ол тууылып-өскен бул қала
Ульяновск деп аталар.

В. И. ЛЕНИН МУЗЕЙИНДЕ

Дем алыс күн әжапам менен
Бизлер шықтық хәулиден
сыртқа.
—Апараман музейге,—ол дер—
Ер изимнен—қолымнан тугты.

Баратырмыз жүрип майданнан,
Оны өтип кирдик ақыры
Үлкен, сулуы бир қызыл жайға,
Тап сарайға мегзеген түри.

Залдан-залға өтіп,
Ағылып,
Бунда есап-сансыз адам жүр.
Гүллі өмирі көсемнің уллы
Көз алдымнан өтті бирме-бир.
Минекей:
Үй туұылып-өскен
Лениндейін уллы бир адам,
Мынау мақтау қағаз Ульянов
Алып келген гимназиядан.

Бунда кітап түр қатарласып
Бала гезде ол оқып өткен,
Олар менен талай мунласып
Ол ойланған хәм әрман еткен.

Әрман етті бала гезинен
Деп: „Адамлар туұған жеринде
Жасап мийнетинен өзинин
Көрмесин хор-зарлықты өмирде“.

Өтті талай айлар, күнлер де,
Аұмастырды бир жыл бир жылды,
Сол иркіұсиз ұақ пенен бирге
Ульянов та өсти.

Оқыды
Хәм купыя жыйнақларға да
Сол гезден-ақ қатнасып жүрди.
Оған енди он жети толды
Тек ғана он жетиге шыққан.
Бирақ та ол гүресши болды,
Оннан патша қорықты сонлықтан.
Бұйрық жетти полицияға:
„Ульянов тез алынсын қолға!“

Солайша оны деревняға
Сүргин етип жиберди зорлап.
Көп өтпей-ақ Ульянов тағы
Турмыс жүдә қайнаған жерде
Рабочийларға үгіт таратып,
Жыйнақларға барып сөз сөйлер.
Заводка ма, туұысқанға ма?
Қайла ғана барсын ол, мейли
Полиция аңыр көз жазбәй
Хәм изинен қалмас күн-түни...

Тағы шағым, тағы да қамақ,
Бул сапары Сибирь сүргини...
Арқа жакта қыс қандай ұзақ!
Қыр—әтирәшә тайға дүкми.

Ағаш үйде жытылағды от
Түни бойы өшпейди дән шам.
Усы жерде Ильяч көп-көп
Хәм ақыллы сөзлерін жазған.

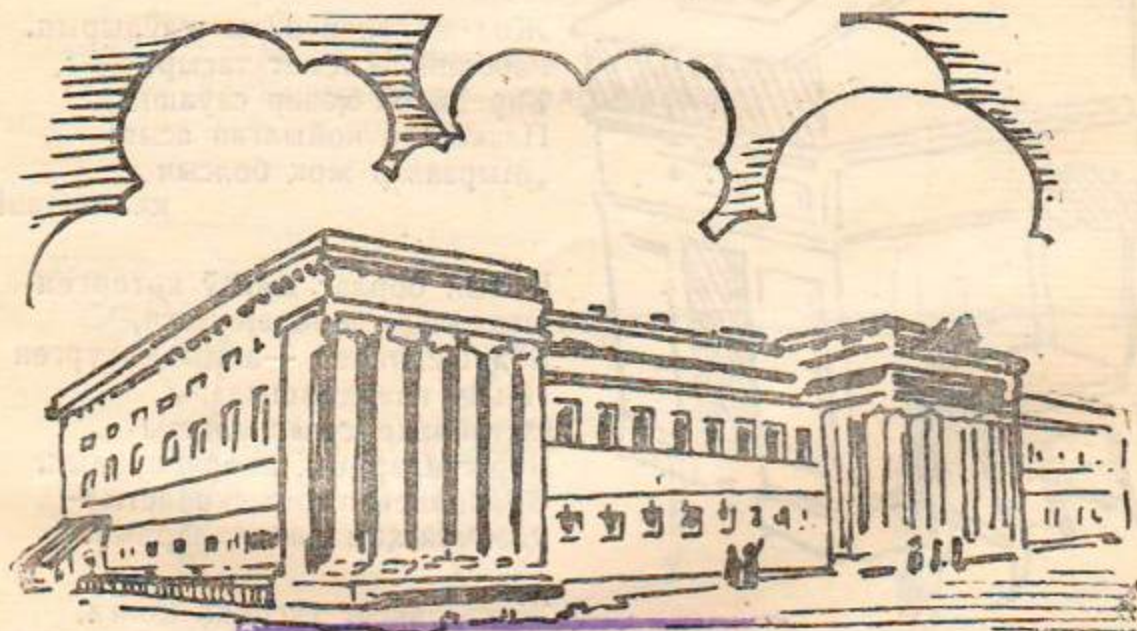
Данышпанлық хәр бир сөзінде,
Хәмме адамға жол табар еді.

Қанат берип ақыл, сезимге,
Хәр жүректе от жағар еди!

Қанша-қанша мәрт адамларды
Усы сөзлер жәмлеп өзінде,
Белгиледи өмір жолларын
Хәм гүреске тартты гезінде.

Алға барды ерип изине
Тыңлағанлар көсемнің сөзин,

A'jiniyaz ati'ndag'i' NMPI
informaciyali'q resurs worayi'

INVENTAR № 90126

20

НУХУСКИЯ
№ 12/932

Ҳақыйқат ҳәм халық исине
Бағыш етти күнин ҳәм өзин.

Өттик бизлер тағы бир залға,
Суў сепкендей тып-тыныш
жан-жақ.

Дийўалдағы сүүретке қара,
Светлана!—
Дедим шаўқымлап.

Сүүреттеги—даңқлы қос еди
Фин қолтығы жағасындағы,
Онда халықтың сүйикли көсеми
Душпанлардан бой тасалады.

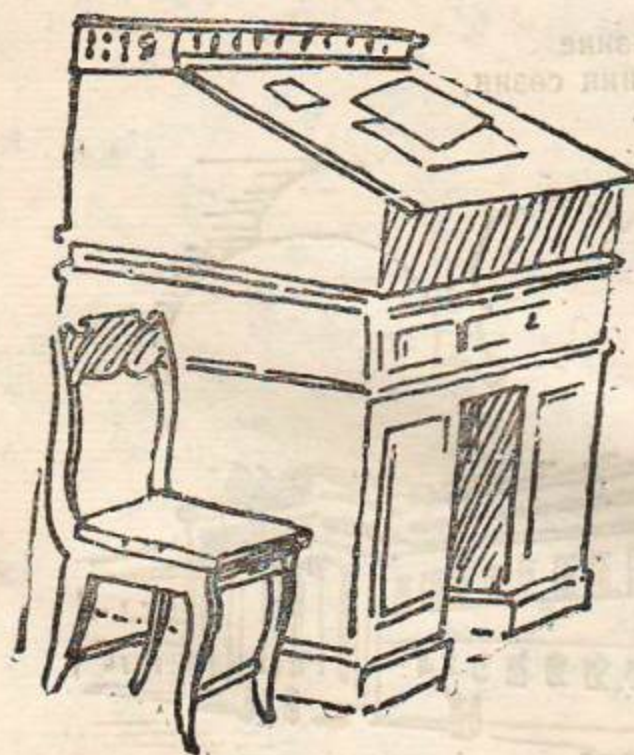
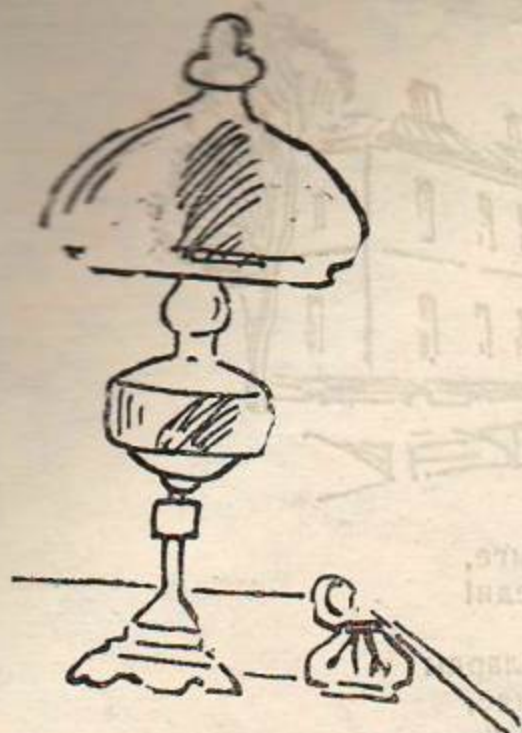
Жатыр шалғы, тырма ҳәм балта,
Жатыр гөне ескек те тозған...
Оннан берли өтти көп ўақлар,
Қанша қыслар аўмасты жазға.

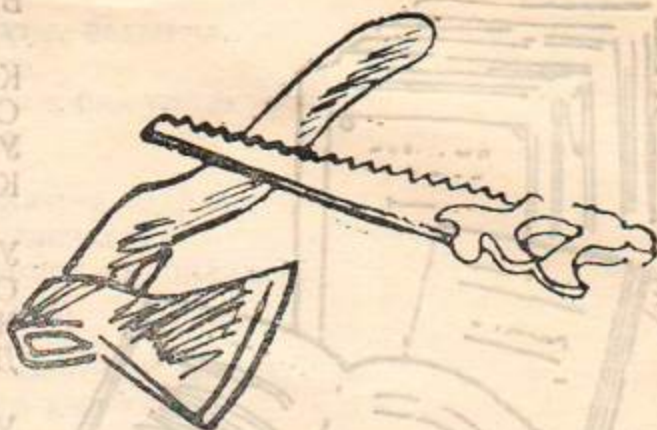
Ал, мына бир чайникте ҳазир
Суў жылыўы да мүмкин емеси—
Хәммеге аян,
Бирак, бәри бир
Адамлардың питпес хәўеси.
Көз алдынан өтер Петроград,
1917-инши жыл:
Барар алға матрос ҳәм солдат

Жол-жөнекей окты жаўдырып.
Рабочий пүлемет тасыр,
Киреди ол ҳазир саўашқа,
Плакатлар қойылған асып:
„Мырзалар жоқ болсын
қалмастан!“.

Қызыл борлат жалаў көтерген
Отрядлар, полклар бәри,
Большевиклер —алдыда жүрген
Ильич гвардияшылары,
Октябрьде қулап власты
Буржуйлардың, дворяндардың,
Эрманлары турмысқа асты—
Рабочий ҳәм дийханлардың.

Жеңис аңсат түспеди қолға,
Бирак, Ленин баслады халықты

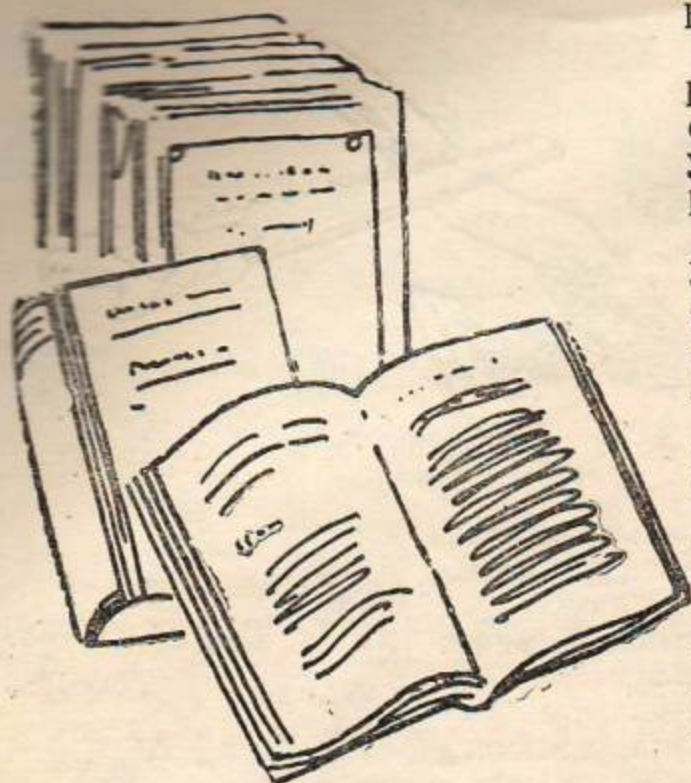
Хәм ол айқын көре алды алдан
Көп жылларды, узақ ўақытты.

Ол уллы адам шынлығы менен
Максетинин, идеяларының
Бирлестире алды мәңгиге
Мийнеткештиң ойын, ақылын.

Бизге қымбат, бизге теберик
Хәр зат әйнек астында турған.
Булайынша болыў себеби:
Тийген көсем қоллары оған.

Мына шинель ҳәм темир қалпақ
Қызыл әскер жерлеслеринен,

мынау саат, ол белгилеген
Баратуғын уақтың Советке.

Креслосы мынау Ильичтин,
Столдағы шыра да сондай.
Усы шыра менен узак түн
Кремльде ислеген тынбай.

Усы жерде отырған көп таң,
Оқыған, ойланған, дөреткен,
Жууап берген хатқа фронттан,
Дослар менен сәубетлер еткен.

Узақ аўыллардан дийханлар
Келген бунда ҳақыйқат излеп,
Ленин менен отырып қатар
Ҳәм сөйлескен олар бетпе-бет.

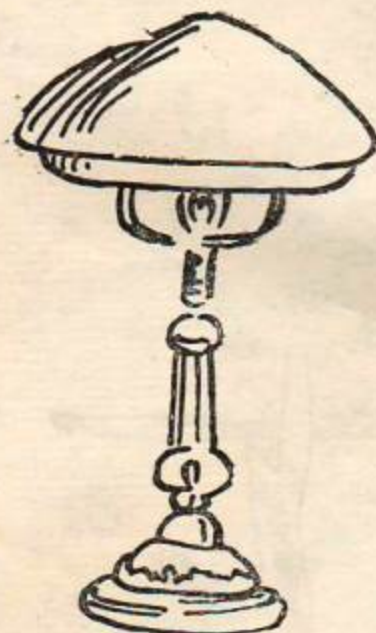
Жасағанда Горкиде Ленин,
Жийи-жийи үзиліс етпей
Сейил етип қыдырар еди
Тоғай бетке ҳәм өзен бетке.

Ол жол бойы гезлесер еди
Қоңсы аўылдың балаларына,
Қыдырыўға Ильич пенен
Қайыл еди олар да дымнан.

Ақлықлары сол балалардың
Бүгін бунда сборға келди.
Олар—отряды жас ассылардың,
Отряды жас лениншилердың.

Бүгін олар дизилип сепке,
Уллы Ленин байрағы астына.
Салтанатлы ант берер халықта,
Ҳәм сүйикли партиясына.

Ант етеміз өмір сүрмеге,
Уллы көсем өмір сүргенге,
Және хызмет етеміз елге,
Уллы көсем үлгі бергенге!

Ең биринши комйссар атап
Оған саўға етип әкелген.

Мынау перо. Усының менен
Имза шеккен еди декретке,

Ант етеміз Ленин жолына
Дуўры алға бірамыз мұнда,
Дана басшы партия жолына,
Табыс, жеңіс табамыз мұнда!*

СОВЕТЛЕР СОЮЗЫ ПИОНЕРЛЕРИНИН ҚОСЫҒЫ

Аталар арзыу етип азатлықты, бахытты
Қанша-қанша сауашқа түсті!
Хәм Ленинлик план бойынша биз ушын
Дүзип берди Ұатанымызды.

Көп жыллық хәм узақ жолларға таярлан,
Үлги ал бәрхама коммунистлерден.
Халық ушын өмир сүр, хызмет ет, билим ал,
Советлер елинің пионери, сен!

Бизлер—Жас лениншилер! Биз—дос хәм куўнақ
Миллион-миллион халықтың қыз-улы,
Бизің байрақларда жазылған алтын жазыулар
Жаңлайды жалынлы шақырық болып.

Көп жыллық хәм узақ жолларға таярлан,
Үлги ал бәрхама коммунистлерден!
Халық ушын өмир сүр, хызмет ет, билим ал,
Советлер елинің пионери, сен!

Қадирлеймиз ер жүреклерди, сүйемиз ким жеделли!
Күшимиз-дослықтан саға алар
Ақ па яки қара ма?—айырмаймыз реңкин,—
Биз ушын тең хәмме балалар.

Көп жыллық хәм узақ жолларға таярлан
Үлги ал бәрхама коммунистлерден.
Халық ушын өмир сүр, хызмет ет, билим ал
Советлер елинің пионери, сен!

ҚАРА ТОРҒАЙ ҚАЙТТЫ УЯСЫНА...

Қара торғай ушты уясына
Дуўры жолдан бурылмай сира.
Бираз жылдан белгили еди
Уясының орнасқан жери.

Ушыу керек төрт күн дүп-дуўры,
Төртінши күн барып кешкурын
Қарағанда жерге—аспаннан
Көриниуи керек дүт орман,
Аржағында дәрья бой, жағыс,
Ал, оннан соң отлақ жер таныс.
Ал,отлақтың аржағы,

Өзи
Палапаннан өскен колхозы.

Сол колхозда, тап сол аўылда
Бар уясы бир түп жыңғылда...
Қара торғай ушты күн-түни,
Шаршап, азып, түсти үскини.
Саррас төрт күн, төрт ақшам

толды,

Уяға да жетер ўақ болды.
Қарамаат та болар ма бундай:
Көрди жерде баяғы тоғай,
Бирақ, теңиз жағасында тур.
Ал, бурын жер еди тап-тақыр.
Нағыз теңиз,
Қайда қарама,
Көк толқынлар урған жағаға.

Қара торғай теңизди айланды,
—Оттек қайда екен?—

Ойланды.

Олай бір ушты, былай бір ушты

Суу...

Суу...

Суу...

Суу...

Не халға түсти?

Шалқар теңиз, көк суу әтирап,

Ушсын енди қаяққа қарап?

Қайда енди баспаналайды?

Қайда жасап, қайда сайрайды?

Өз уяма уштым ушыуын,

Мүмкін емес жаңылысыуым—

Деп ойланар ақылы хайран,—

Шығып қалдым теңизге қайдан?"

Күтпегенде еситилди сес:

—Мәзи босқа қаулықпа, жерлесі

Бунша ушып хәлек болғанша
Болмас па еди бизден сорасаң!

Келдің дурыс уя жағына,

Ушыңқыра бірақ тағы да.

Таба аласан суудан ары өтсен

Туып-өскен колхозынды сен...

Жаңа үйлер, жаңа бағлар бар,

Ушар сонда қара торғайлар,

Бул жер—қолдан жасалған теңиз,

Кеме менен бизлер жүземіз.

Қара торғай еситип буны,

Дауам етти тағы ушыұды.

Сөйтти де ол жумсап бар күшин

Өтти ушып теңиздің үстин,

Жас қайыңлар шайқалған жерде

Туып-өскен колхозын көрди.

Жаңа елаттың хәр үй, хәр жайы

Күтер еди қара торғайды.

Тауып туып-өскен меканды

Қара торғай қатты шадланды.

ДОСЛАР ҚОСЫҒЫ

Биз сапарға шығамыз

Узақ-узақ жерлерге,

Жаксы қоңсы-қобамыз,

Бахтияр дослар бирге.

Өмиримиз кеуилли,

Зауықлы жырлар жырлаймыз

Хәм олардың хәр бирин

Өмиримизге арнаймыз,

Қандай қызық тамаша!

Таң қалар ким қараса:

Қара күшик, көк шымшық,

Дәүкес қораз, ақ пышық,

Маймыл және тоты қус,

Жолға шықтық болып дус!

Татыу болып жасасак

Ең хасыл зат сол екен.

Хәм жәнжел жоқ хеш қашан,

Хәм доссаң хәмме менен.

Сен де шыксаң жолға алыс

Досларыңды ерте бер,

Хәм тийгизер қолғабыс

Хәм кеуилиңди көтерер.

Қандай қызық тамаша!

Таң қалар ким қараса:

Қара күшик, көк шымшық,

Дәүкес қораз, ақ пышық,

Маймыл және тоты қус,

Жолға шықтық болып дус.

Хеш жалықпай жол жүресің,

Қосық айттық шадландың,

Хәммеңиз ойнап-күлдің

Үйге қайттық айланғың.

Нурын төкті бизге күн

Еркелетти бизди жел.

Қосық айттық хәмме бар

Көтерилип кеуілдер.

Қандай қызық тамаша!

Таң қалар ким қараса.

Қара күшик, көк шымшық,

Дәүкес қораз, ақ пышық,

Маймыл және тоты қус

Жолға шықтық болып дус!

ТАБЫЛҒАН ЗАТ

Жуўырып шығып көшеге
Жүрлим тас жол бойынан,
Бурылғаным сол шепке,
Таўып алдым хәмиян.

Хәмиянның төрт каты бар,
Әдеўир-ақ аўырлаў.
Хәр катына бес-бестен
Бақыр тыйын салынған.

Карасам сол көшеден,
Тап мен жүрген жол менен
Бир қыз қарсы киятыр
Басы ийилген төмен.

Хәр адым атқан сайын
Қарар жерден көз алмай,
Сол жерлерден излеген
Бир зәрүр заты бардай.

Мәлим емес ол қызға
Хәмиянды мен тапқаным
Хәм хәмиянда бес бақыр
Тийининиң жатқаны.

Сол ўақытта тап мен де
Аң-таң болып тоқтадым:
Себеп тинтип кисемди
Шаккымды ҳеш таппадым.
Шакқы болғанда қандай!
Жалаңлаған төрт тилли,

Сатып алды бир ваза
Үш оқыўшы қыз бала
Излеў,
Табыў

Хәм танлаў
Ис болған жоқ аз ғана.
Олар дүканға кирип
Көп вазаны қарады.
Дийдине унайтуғынын

Бар қайшысы, бураўы
Ашатуғын тығынды.

Аздан кейин карасам:
Келип тур қыз түбиме,
Қолында мениң шаққым
Сорады:

Сеники ме?
Шаққыны алдым да оннан
Салдым пухта кисеме.
Даўам етти ол жолын
Бирақ билмес ҳештеңе.

Хәр адым атқан сайын,
Қарар жерден көз алмай,
Сол жерлерден излеген,
Бир зәрүр заты бардай.

Мәлим емес ол қызға,
Хәмиянды мен тапқаным,
Хәм хәмиянда бес бақыр,
Тийининиң жатқаны.

Тез-тез жүрип адымлап
Бардым қыздың түбине
Хәм сорадым:
—Көр, мына

Хәмиян сеники ме?
— Аўа,—деди ол,—аңсызда
Түскенин ҳеш билмеппен.
Ойлап ем, бирақ, биреўлер
Табар деп әлбетте.

ХРУСТАЛЬ ВАЗА

Дәрриў таба алмады.
Өзи хрусталь, аппаклаў
Формасы да жалпақлаў
Бир ваза дым унады.
Олар алған бул ваза
Биреў екен қалғаны.
Дүканнан шыққан жерде
Вазаны Зина көтерди,
Шыққанда кең көшеге
Ол Тамараға берди.

Тамирадан Жәния алды
Өткесінде ярым жолды.
Бирәк, қәте тутты ма
Бир қолайсыз ис болды...
Мысалы думан турды
Қызлардың көз алдында,
Жалт-жулт етпекте қуаш
Ваза кыйкымларында.

Үш оқыұшы үш курдас
Тур мунайып көшеде,

Үш оқыұшы курдасқа
Келди милиционер
Хәм сорады:
— Бул не гәп!
— Вазамыз қалды қыйрап!

Жол шетинде үш қыз тур
Кейиллери қапада.
Жыйналысып адамлар
Алды оларды ортаға,
Хәм сорасар:
— Не қылды?
— Шатақ, вазамыз сынды!

— Хаў, не болды бул жерде?
— Әй мына бир қызлардың
Шөлмеги сынған дей ме...
Үш қыз бирден сөйледі:
— Тек шөлмек емес еди.
Сынды сулыұ вазамыз,
Муғаллимге саўғамыз.
Бизге тапсырма берип
Класымыз жиберип

Алып едик биз оны,
Сынып шылпәрше болды.

Вазамыз да жоқ енди,
Ақшамыз да жоқ енди!...

— Хә, гәп қайда? —
Гүўлесип
Хәмме қыйналып сөйлер.
— Мүмкин емес буны енди
Желимлеў де, — дер шофер.
— Әнтеқ болды шыннан да! —

Деп гәп қосты бир ғарры.
Басын шайқап боксер да
Гүрсинип демин алды...
Хәр ким айтып айтарын
Питкеннен соң ғаўырлы
Хәмме-қызлар ваза алған.
Дүкан бетке ағылды.
Толды дүкан адамға,
Ким жоқ дейсең ол манда:

Ушыұшы майор да бар,
Атақлы шахгер да бар,
Боксер баз баяғы бар,
Шофер баз баяғы бар.
Милиционер де сонда,
Ғарры мастер де сонда,
Бәри бар ғарры-жасы,
Барлығының мутажы
Бир жақсы ваза табыў,
Бир жақсы саўға алыў.

„Шөлмек, хрусталь, фарфор“
Деген бөлим алдында
Қатты айтыс болып атыр:
— Беринши о арғыны,
Сарғылтаў хәм қырлыны!...
— Яқ, әперин бергини.
Хаўайы көк реңлини!
— Ой, жолдаслар, ана бир
Қызғылтаў түри тәўир...
— Зор екен о бир жасылы!...
— Айтып турсаң қайсыны?
— Кишкене екен зәрре...
— Турғанды әпер төменде.
Шоферға унар-жасылы,
Ушыұшыға — хаўа рең,
Боксер айтар:
— Жоқ екен
Мениң дийдим ой әттең,
Додалаўдан-додалаў
Болды қызғын.
Көп ўақта
Зорға ортақ тил тапты.

Үш тонналық машина,
Кузовта отыр үш курдас,
Жаўтаң-жаўтан, алты көз
Кабинадан көз алмас.

Барар қалқып машина,
Қызлар—сыртта.
Ваза—иште.

„Сол сынбағай тағы“ деп
Қызлар қатты тәшүйиште.
Таныс милиционер
Машинаны өткерип
Қалды алға жол силтеп
Хәм қызларға честь берип.
Машина сәл тез жүрсе,
Үш қыздың шығып жаны,
„Ағай, асықпаңызшы“—деп
Дәрхал урар айнаны.
Шофер күлер мыйыктан:
— Бизде ваза сынбайды хеш!
Бизде тәртип баскаша,
Сизлердегидей емес!
Жалықпай берген тәлим
Кишипейил муғаллим,

АЛ, СИЗЛЕРДЕ НЕ БАР

Биреу отырғышта отыр,
Биреу қарар көшеге,
Толя ыңылдар.
Борис жым-жырт

Хәр ким бәнт бир ис пенен.
Болғаны бул әңгимениң,
Әйне кешки ўақ еди.
Балалардың бул ўақта
Жок еди басқа ермеги.
Галка отырды дийўалда,
Пышық шықты шертекке,

Сонда сөйледи Боря
Гәп болсынға, куры текке:
— Шүй бар мениң кисемде.
Ал сизлерде не бар?
— Бизде мийман кишемлер,
Ал сизлерде не бар?
— Ал, бизикинде пышық
Балалады кеше кеш,
Бүгин әдеўир өсип
Тарелкадан тамақты
Хеш, хеш жегиси келмес.

Уллы оның хызмети,
Бийик оның хұрмети,
Алпыс жыллық тойында,
Салтанатлы жыйында,
Мектептің кең залында
Көпшиликтің алдында
Хәммеге етип дағаз,
Үш қыз тапсырды ваза.
Бул—саўға шын кеўилден.
Кимнен?

Хәр қыйлы хызметкерден,
Генералдан, әскерден,
Даңқ қосылған даңқына
Гүллән совет халқынан,
Оқыўшы, пионерден,
Кең пайтахт елимиздің
Барлық балаларынан
Хәм барлық балалардың
Ата-аналарынан.

— Бизің кухняда газ бар.
Ал, сизлерде не бар?
— Бизде водопровод бар,
Ал, сизлерде не бар?
— Бәри Кызыл майданның
Көринер бизің айнадан.

— Бизикинен бир жайдың
Тек мүйеши азғана.
— Бизлер қайтарда бағдан
Сейил еттик бульварда,
Сатып алдық дүканнан
Қызыл, жасыл, көк шарлар.
— Бизің печьте өшти көмир.
Бул бир.
Жүк машина отын әкелди
Бул еки.
Төртиншиден мениң анам
Аспанға етер сапар,
Себеби, мениң анам
Ушқыш, летчик аталар.
Вова қашық отырған
Қосылысты қапталдан:
— Летчик дей ме анасы?

Болса оның неси таң?

Каланың да, мысалы

Анасы милиционер,

Анасы Толя, Вераның

Екеуі де инженер.

Леваның анасы—аспаз.

Писарер шийрин тағам.

Летчик ана, ушқыш ана!

Болса оның неси таң?

Деди Надя:

— Ең керекли

Трамвай айдаушы ана.

Тиркеп еки прицепти

Күн бойы зырғыуын кара.

Сорады Нина жай ғана:

— Хаў, жаман ба тигинши?

Иш кийимлер балаларға

Летчикке тиккизиң көрннши!

Летчик айдар самолет

Бул да жақсы оғада,

Аспаз таярлап компот

Бул да жақсы оғада.

Доктор қызылшадан емлер,

Муғаллим тәлим берер.

Хәмме ана да—ең зәрүр,

Хәмме ана да—ең тәўир.

Болғаны бул әңгимениң

Әйне кешки ўақ еди.

Балалардың бул ўақта

Жоқ еди басқа ермеги.

ЖАҚСЫ ЖОРАЛАР

Миша деген бала бар

Тутлығады сәл тили,

Соған кеўили қабарар

Хәм сезинер бир түрли.

Айта алмас гей сөзди

Басқалардай сап, анық.

Айтыў да аўыр оған

Бир айтқанын қайтарып.

Әсиресе дым қыйын

Сөзлер „К“ деп басланса,

Бирак, хешким класста

Күлмес оған хеш қашан.

Себеби класымызда

Барлық бала әдепли

Хәм өз ара жақсы дос,

Дослыққа да дәйекли.

Барлығы да Мишаның

Бирге өскен жорасы,

Хәр бири айтар ишинен

Мишаға мысал қарасып:

„Сен Мишажан қысынба,

Басқалардан ал үлги,

Асықтастан таярлан

Хәр айтажақ сөзинди“.

Сөйлер Миша қысынбай,

Хеш затқа кеўил бөлместен.

Тыңлар оны дослары

Асықтастан, күлместен.

ШЫН ЗӘРҮР ИНСАН БОЛМАҚ

Құмырскалар орманда

Жасайды мийнет сүйип,

Бағынар өзінше заңға,

Бар дәстүри, бар үйи.

Бул мүләйим жануарлар

Өткермес ўақыт босқа,

Биреўлер бала баққыш,

Биреўлер турар постқа.

Биреўлер—рабочий.

Күн бойы жыйнар азық,

Тазалар я инлеўин

Кеңейгер оны казып

Сен болсаң ергип жүрип

Көрдің—де кумырсқа инии,
Шыбық пенен шуқылап таўлап
От бердің оннан кейин.
Қашты соннан бир үйдің

Тыныш, берекети,
Туншығып қумырсқалар
Тым-тырақай қаңғырып кетти.
Пысқып ызғар шақалар,
Жанғанына куры жапырағы,
Сен өзимши бийдәулет
Шимиркенбей қарадың
Мен хеш-хеш қыйналмайман
Қатал сөктим деп сени.
Себеби, сен басқалардың
Мийнетлерин өртедің
Әсири атомлардың—
Сен жасап тұрған дәуір.
Жер—мәканыя

Дууры жасап,
Шын инсан болмак зэрүр.

Сен акыры адамсан ғой,
Адамша жүрип-тура бил.

МЕНИҢ ДОСТЫМ

Мениң достым—Қазанда татар,
Алма-атада—қазақ баласы,
Украин—Полтава бетте,
Черкес—гезген таулар арасын.

Арқар минип ол тундрада,
Жорға сүрер жасыл қырларда,
Машинада яки пияда
Гезер елди, шомып нурларға.

Жасар ҳәр бир семьяда ол,
Жасар ҳәр бир аўыл, қалада,
Қонақ болып келер маған да,
Қонақ болып келер саған да.

Кисесине салып компасын,
Колға услап я глобусын
Жүргенинде көрерсен оны
Пәтпелегин яки ушырып.

Жаз күнінде тепсе аткөншек,
Қыста аяққа конкийин байлар,
Бирде суўда қалақ ойнаса,
Бирде қырда топ пенен ойнар.

Қармаққа да қатты ышқыпаз,
Балық устар дәрья, тенезде,
Балтик, Каспий, Амур, Окада,
Бәринде де гезлесер бизге.

Ол ойыншық самолет соғып
Өткереди сыннан ушыўын,
Ол—ботаник, физик, химик,
Кемеге де жетеди укыбы.
Хәмме жерде бар сарайлары,
Ал, Қырымда—гөззал Артеги.
Тийис болар оған дүньянын
Келешеги, гүлли ертени.

Ол—хүжданлы хәм ер жүрекли,
Суўда, қырда—қайда болмасын,
Хеш қашанда кәўип-кәтерде
Қалдырмайды досын, жолдасын.

Жасы үлкенге, майып, наўкасқа
Жол да берер, орын да берер,
Зәрүр болса қолғабыс етиў,
Дәрхал жәрдем қолын да берер.

Ол бузбайды куслар уясын,
Алдамайды, шылым шекпейди.
Жүрмейди хеш бийкар ыбырсып
Хәм хешкимге жәбир етпейди.

Мойнында қызыл галстук,
Гүллән бала үлги деп билер.
Ол—қыз бала хәм ол—ул бала,
Ол—хәммеге дос, жас пионер.

ТҮС

Түс көрдим бир күни түнде,
Түсімде:
Тап өңімдей

Баратырман мен жүзип
Узақ-узақ еллерде,
Бийтаныс жат жерлерде
Теңиз кораблинде.
Алып барар қыялым

Қалдырыўға сол жақта,
Қайтармай хеш өмирде,
Палубаға қарасам:
Жат адамлар жүргенлер,
Жат турысы-жүриси,
Жат минези, күлкиси,
Бийпәрўа масайрасып,
Мардыйысып ишер-жер,
Қыйсайтып шылым шегер

Хәм жат тилде сөйлесер.
Мачтада шет журт флагы,
Кулласы әтирапым
Мен бурыннан шын сүйген,
Мен бурыннан үйренген
Жерлерге ҳеш уксамас,
Ақылға келмес уграс.

Мен билет алмағанман
Бундай пароходларға,
Сонда не алып барар
Мени бул жат жақларға?
Билмеймен калайынша,
Қай жерлерде хәм қашан
Бул тутқынға түскенди,
Тек билемен:
Халымның қатты қыйынын енди.
Атамсыз хәм анамсыз,
Қәдирдан дос-ярансыз,
Туўған әзиз Ұатансыз
Не болады аўхалым?
Бул—мениң қурығаным!
Күлер биреу төбемде:

СЫЛБЫР

„Болар бала белгили,
Бес жасында-ақ көзге илер,
Концертлерге қатнасып
Косық айтар, бий бийлер.
Сүүрет салып пәкизе
Конкурсқа қатнасар,
Сүүретин көргизбе алып,
Журналларда да басар.
Базылары қатнасып
Конкурс, турнирлерге,
Гезип гүллән дүньяны,
Барар түрли елдерге.
Лисицина Наташа
Алды қашан награда,
Гариг деген курдасың
Лауреатқа талабан.
Тек ғана сылбырларға
Жеңис ушын жол бекли...“
Усылайынша бир күни
Анам маған гийне етти.
Бирақ та сөз айтпайман
Қайтарып мен анама.

—Ха пионер, хал калай?
Түстин бе қолға сен де?
Деймен:
—Куўанба, күлме!
Кетемен мен әлбетте
Кетемен өз үйіме,
СССР—туўған елге.
Қашаман бул жат порттан
Жаным болса геўдемде,
Кетемен бул жат журттан
Әлбетте туўған жерге,
Қашаман болса да қашан
Ирке алмайсаң ҳаслан.
Бас ушымда бир ўақыт,
Таныс даўыс шырлады,
Шадландым.
Саат мени

Азаптан сәқлап қалды.
Қандай бахыт
Өңімде
Жасамаўым АҚШ тың
Қорқынышлы елинде.

Ана менен айтысуў
Не керек бул темада?
Мейли баска балалар
Көринсе көрине берсин,
Пәкизе сүүрет салсын,
Мейли баска балалар
Көринсе көрине берсин,
Пәкизе сүүрет салсын,
Қосық айтып, бийлесин,

Ойнасын скрипкада
Яки пианинода,
Турнирлерде бәйги алып
Роль атқарсын кинода.
Ақыры, уқып деген
Бола ма хәммеде тең?
Мен де анық билемен
Қандай кәсип ийелеп,
Асырды не пайдаға.
Саў-саламат ер жетсем,
Үйге хош аллияр деп
Жол аларман тайғаға.

Бүгін бірге ойнаған
Досларыма беріп қол,
Ер жеткен соң тайғаға
Апарармыз темир жол.
Бизлер салған рельстен
Гүлөп поездлар барар,

Сонда анам мен үшін
Мақтанар, ырза болар.
Ертең анам қуғанар,
Кейісе бүгін асығып...
Хеш кәсіптен кем емес
Құрылысшы кәсіби.

ТРАМВАЙДАҒЫ ҰАҚЫЯ

Маршруты бойынша
Айналып трамвай барар.
Отырған, түргелип тұрған
Иші толы адамлар.

Адамлар түсер-минер
Трамвай хәрекетте.
Пионер Николай да
Жайғасып отыр шетте.

Орны жүде жайлы
Әйнектің қағыз мушы.
Барағыр коньки алып
Сырғанақ тебиұ үшін.

Бесінші бәндиргиде
Хасасын ушлап қолға
Лық толы трамвайға
Бир кемпир кирди зорға.

Адамлар түсер, минер,
Трамвай хәрекетте,
Николай отыр жайлы
Ал, кемпир түргеп тұр шетте.

Мине вагон тоқтады
Сырғанақтың тусында.
Николай пионер де
Түсіп қалды усында.

Отыражақ еді кемпир
Босаған бул орынға,
Шап беріп басқа биреу
Ийелеп алды оны да.

Ол шаққан ким дейсиз бе?

Пионер.

Аты Петр.

Көсип аяқтарын,

Жантайып қалғып отыр.

Орны—жүдә жайлы,

Әйнектің нағыз мушы.

Ол—қайтқан сырғанақтан.

Үйіне барыу ушын.
Адамлар түсер, минер,
Трамвай хәрекетте.
Хәз етип Петр отыр,
Ал, кемпир түргеп тур шетте.

Бул кемпир ўақыясын
Еттирйў мүмкин даўам...

Нәсият:

Ғаррылықты

Сыйласын хәр бир адам!

АЯЗ БАБА ХӘМ ОНЫҢ АҚЛЫҒЫ

(Литва халық ертегі бойынша)

Билмедим қай әсир?

Қай жылы

Өмир сүрген бир Аяз баба.

Болған оның жалғыз ақлығы

Шырка, шаққан хәм сулыў ғана.

Усыдан ба, кишкене деп пе?

Хәмме оны қатты унатқан.

Мақтаныўды шеп көрмейди екен

Бир әдети оның бирақта:

—Атам күшли, ал, мен оннан да
Сықырлатып сығаман қатты.
Саррас жүз жас жаспан ғаррыдан,
Тоңлатаман гүлли әтирапты.

Кишкене Аяз бир күни кеште
Айдалада карап тур еді,
Жуўан қарын бир байдың
Болып мәслеў киятқанын көреді.

Қалың тоннан жери жоқ ашық
Бай шанада шалқаяр местей.
Шабар атлар ақ көбик шашып,
Байға суық хеш кәр еместей.
Кишкене аяз шап беріп минип,
Шанаға тез орнығып алды,

Соннан баслап өзгерип түри
Байекең дым қатты жаўрады.

Әдебинде қып-қызыл болып,
Сон бозарып кетти мурыны,
Сезилместен аяғы-қолы,
Гүлли тәнде диңке қурыды.

Муз қатты қас, кирпичлерине.
Көп өтпеди байда сап болды,
Қутқармады оны өлимнен
Ыссы пайпак, я жыллы тоны.

—Балам, неге кейің дым бийік?
Көріп Аяз ата сорады.

Ақлығы айтты оған жымыйып:
—Бай сап болды, тек тоны қалды.
Тоңлауынша қалды серрийип,
Шықты жаны тонның ишинде,

Енди хәмме болғанды мейіл
Менің сеннен артық күшима.
Сен күшлисен, Сеннен де бирақ
Мен күшлимен, мен ғайратлыман.

Тис батырарман сеннен қаттырақ,
Гүлли жәхән тоңлар зарпымнан.
—Хе, солай ма?—деди Атасы,—
Тоңлайды,—де,—гүлли жәхәнди.

Оны кой, ал көкректи басып,
Тоңлатып көр дәслеп дийханды.

—Х-хе, қаясы дийхан, ол қайда?
Мен ушын ол—ойыншықғой бир.

—Хуў, энекей усы тоғайда
Оғын ушын томар геўлеп жүр.
Нәзер салды қишкене Аяз
Балта сәсти шыққан тәрәпке
Аяз ата айтқандай, ырас
Тап самалдың өринде,
Шетте

Арықлаудан келген бир дийхан
Үстинде бар жуқа камзолы,
Сыртынан тек белбеўин буўған
Отын менен жүр гумира болып.

—Қалай балам?—деди Аяз ата,—
Сол дийханға жете ме курбың?
Ақлығы айтты:

—Таслайман тақлап
Бири емес, отызын-қырқын.
Соны айтты да,
Барып қасына

Камзолына қирди дийханның,
Аяғынан кирип, басынан—
Шықты.

Салды түрли қыйқанды
Биресе өтип мурынын шымшып,
Я өтеди тартып қулағын
Биресе өтип геўдени қысып,
Я музлатпақ болар аяғын.

Аяз қанша қысым етпесин,
Екен дийхан дым ғана мықлы.

Бурынғыша геўлеп төңкесин,
Кәр етежақ емес суўықты.

Кем-кем қызып, қулашын керип,
Жедел менен урар балтасын,
Арасында сүртинип терин,
Жыйнар шапқан жоңқа-шақасын.

Гейде тынып төңкеге отырып,
Жан-жағына таслайды нәзер
Хәм белбеўин селпилеў буўып:
Күн дым жылып кетти ме бул!—

дер.

Көзди ашып жумғанша
Зуўлап
Еки саат өтти арадан,
Жай-парахат отынын жыйнап
Танып,
Дийхан салды шанаға
Хәм балтасын белге қыстырып,
Жолға түсти сол пәтин жазбай.
Мәзи өзиниң кейпин ушырып,
Қайтты үйине қишкене Аяз да.

—Неге мурның кеткен салбырап?—
Деп сорады оннан Атасы.
Биз жазбадық:
Айтты не жуўап
Атасына ақлық баласы?

Тек болғаны бир айтарымыз:
Дийхан алса балтасын қолға
Қишкене Аяз болып тым-тырыс
Кетедимис уйқыға сонда.

ПЕШШЕБАЙ

Қызыл крест белги салынып
Хәм дағаза қағылды есикке:
„Емлейди Айыў хәмме аўрыўды,
Қус, аң болса келсин,—деп, тикке“.

Жетип келди Қораз хәўлығып:
—Қо-ғок, қо-ғок, Айеке, сәлем!
—Хе, Қоразбай жүрсең не қылып?
Кекилимди жанартсам деп-ем.

Балпаңлап Ғаз келип бир гезде,
Ғаңқ-ғаңқ етип берди сәлемин:

—Шөп түскен бе курғыр шөп көзге,
Айыў аға табагөр емин!

Ғаздан кейин Сур теке келди:
—Ушыныппай Айыў аға,—дер,
—Кеше ашшы тамыр жеп едим,
Мазалырақ бир зат тауып бер!

Барбос келди ақсаңлап басып,
—Пахтаң болса тез тауып берсең?
Қозғалтпай тур оң жақ жамбасым,
Қатты жаўрап қалыппан кеше.

Емлеп барлык келген кус, анды,
Айыу қатты ис пенен машғул,
Тағы ким бар деп қарағаны:
Әйнек беттен Пешше келип тур.

Ашыұланып ақырды Айыу:
—Неге әйнектен келесең надан?
Пешше айтар:

—Онын неси айып,
Хау, бәрибир емес пе саған?
—Кирер еди әйнектен хәмме
Сен айтқандай болса бәрибир.

ҚОЯННЫҢ МИННЕТДАРШЫЛЫҒЫ

(Башқұрт ертеги бойынша)

Ишбулаттын ата-анасы
Бир қарарға келди ойласып
Жыйнамаға байрам күнінде
Жақын-жууықларын үйінде.
„Келсин“,—деди кемпир-ғаррысын,
Қарындасын, аға-инисин,
Қызын және күйеу баласын,
Құдағайын және қудасын,
„Ала келсин,—деди—барлығы
Балаларын, аклық, шаулығын“.

Бул жөнінде етиұди хабар
Ишбулатқа тапсырды олар,
Ал, Ишбулат тыңлап бийпәрұа
Бул бұйрықты түсінген шала
Хәм ауылда үй қоймай,
Шеттен

Дәстурханға мирәт еткен.
Сөйтип, болып байрамда мийман
Келген үйге күтә көп адам:
Келген үлкен кемпир-ғаррысы,
Қарындасы аға-иниси,
Қызы менен күйеу баласы,
Құдағайы менен қудасы,
Олар менен Салаұат ағай,
Қутый, Қәдир және Жоллыбай,
Бар Әмийинбек хәм Хәлиймасы,
Қырдан аса адам кулласы.

Орынлық аз хәм тар үй-иши,
Отырысқан зорға сыйысып.

„Кус, ан болсаң—кире бер“ деген
Дағаза тур, көрсено ақыр!

Өшегисти бетерирек Пешше:
—Есигинди негейин сенин,
Кус дегендей кус та емеспен,
Аңға да хеш санамас мени.

Өршеленип турмай хеш жерде
Ызылдады оңлы да соллы,
Сол жүристе үйрек келер ме?—
Қылқ еткізди,
Тым-тырыс болды...

Әлсап еткен дәрриу нанын да,
Бесбармағы, катламасын да,
Бөрегін де хәм гөммесін де
Көклерін де, қойдын гөшін де.

Ишбулаттын ата-анасы
Қалды буннан дым қатты сасып.
Ана хайран,
Әкеге қарар,
Көз астынан мысалы сорар:
„Ерси болды-ау жүдә бул аұхал,
Енди столға қоярлық не бар?...
Шақырып-ек тек жақынларды,
Гүлли аұыл жыйналып қалды...“
Жууап берер көзі әкенин:
„Бұған жууап берсин тентегін!...“

Тентеги де ақылы хайран,
Қапаланып отыр тоғайда.
Өксір хәтте төңкеде отырып,
Еткенине нақолай қылық,
Сол мәхәли жоқ жерде ойда
Пайда бола қалды бир Қоян,
Ишбулатқа деди:

—Жора, сен
Жылама, хеш қапа болма сен!
Ол жылады бетер егилип,

Буршақтай көз жасы төгиліп.
—Жыламаса-ау!—Қоян деди—

Мен баһадир не еткенинди,
 Бар салары кыста,
 Сен менен
 Билген кутарып един
 Жаралыкты сен маған еткен,
 Кайтарып тапсырды менен.
 Кайт рүйне деш қапаланбай,
 Барлығы да болады бәржай.
 Кайты Ишбулат тоғайдан үйге,
 Ханны кыяк отыр еле үйде:
 Әбесини кемпир-ғаррысы,
 Еңбегі, аға-иниси,
 Қызы менен күйеу баласы,
 Қулығы менен қудасы,
 Олар менен Салауат ағай,
 Қутый, Қадир және Жоллыбай,
 Бар Әмийинбек хәм Хәлиймасы,
 Қырқтан аса адам қуласы,
 Үнсиз-түнсиз отыр хәммеси
 „Сталға не әкелер“ десип.
 Ана хайран,
 Әкеге қарар
 Көз астынан мысалы сорар:
 „Қалай болды шабазым, бул хал,
 Күлетуғын болды-ау адамлар?!“...

Әке де хайран,
 Қояды үхлеп:
 „Көрмеп едик бундайды деш“ деп
 Отыра алмай қысылып журттан
 Қарап еди әйнектен сыртқа.
 Хәйран болып, шығып аң-таны,
 Аўызы да ашылып қалды:
 Киятырыпты анлап тоғайдан
 Азық-ауқат алып нанбайдан.
 Айыу келер балпаңда-балпаң
 Базарлығы әдеуір палдан,
 Қасқырларда киятыр бунда,
 Қой гөши бар қолтықтарында,
 Бар тауығы, ғаз ба, үйрек пе,
 Түлки келер кейиниректе.
 Киятырыпты суўын хәм арқар,
 Шелеклери толы сүти бар.
 Киятырыпты Қоян, Тыйыңлар,
 Жемиси хәм замаррығы бар,
 Жолға атыз тышқаны да шыққан
 Дәнин салып алып қапшыққа...
 Үш күн, үш түн болып зыяпат,
 Байрамлады адамлар ўағ-шағ...

Мен де таттым сол той асынан,
 Орын алып Қоян қасынан.

ХӨНЕР

(Шығыс ертеги)

Өмир сүрген екен князь
 Сансыз дүнья-мал менен,
 Ондай байлық биразлардың
 Түсине де енбеген.
 Қаншама бай болса да ол
 Бир әдеті бар екен:
 Сауыт сайман, кийимлерин
 Өзи таярлар екен.

Буйыра алған басқа еллерге
 Керек қурал-жарағын,
 Тыңламаса сауаш етип
 Питкере алған талабын.
 Бирақ, басқа князьлардай
 Жүрмеген жумсап барын,
 Ийелеген шеберлердің

Хөнериниң сырларын.
 Ерте турып хәммеден де
 Дәрйя бойына кеткен,
 Темиршиниң дүканында
 Сол жерде күни өткен.
 Бир затларды кескен, жонған
 Я күйдирген көрикте,
 Бир затларды керген-созған,
 Тегислеген, ериткен...

Нариза боп бул исине
 Дау салар келиншеги:

—Тийип едим бир дәулетли
 Князь екен деп сени,
 Билсең бой ма өз бақанды,

Өз орныңды сен де бир.
Ким көринген қол шаппатлап
Мазаклап, мысқыллап жүр.
Неге керек саған сарай,
Неге керек саған мөр?
Себеби, сен князь емес,
Бир темирши хызметкер!
Князь айтқан хаялына:
—Сиз мынаны аңлаңыз:
Өмир маған—хөнерсиз бос,
Кеүйлсиз устаханасыз.

Бир күни сақшы уйықлап қалып,
Өлтирилген шабарман
Хәм князьдың сарайы

Түн ишинде камалған.
Жау көплерди қырып-жойып,
Көплерди бенде еткен,
Сарайдағы бар нәрсени
Талаған, алып кеткен.
Бирақ князь аман қалған
Бир сәти түсіп куллас,—
Қалған хеш зат жоқ ишерге,
Жалаңаяқ, жалаңбас.

Тап сол күни княгиня
Қайтқан ұзақ сапардан,
Қарсы алған қаллаш князь,
Сарайдан тек күл қалған.
Княгиня жер төбелеп
Жылаған кем-кем бетер:
„Қалай енди өмир болар
Қалай енди күн өтер?!...“
Князь айтқан:
—Болса да айыр
Қайыспайман мен буған,
Сен де бүйтип үмит үзбе,
Сабырлы бол, сөз тыңла!
Қылыш, қалқан соға аламан,
Жетер ырысқы таппаға,
Басқа зат та дүзетермен,
Сен барарсан сатпаға.
Сонда сен де түсинерсең
Хөнердің дым керегин,
Не күнде де хөнерли адам
Өмир сүре билерин.
Сыр емес, купья емес:
Өмир-өмир болғалы
Хөнер қанша-қанша адамды
Апатлардан қорғады.

АШКӨЗ ВАРТАН

(Армян халық ертегі бойынша)

Бир қой тери әкеліп Вартан
Сорау берди Малақайшыға:
—Қалай ғарры? Малақай маған
Тиге аласаң ба усыдан?
—Тигеміз ғой, келеди қолдан,—
Деди ғарры көріп терини.
—Тигесең бе екеуін онда?—
Деп сорады Вартан керилип.
—Зәрур болса егер де саған
Екеуін де тигиуім мүмкін.
—Ал, үшеуін тиге аласаң ба?
Ол жағы өзиңнің исиң,
—Охо, ғарры, дым зор екенсең:
Мүмкін төрт те келер қолыңнан?
—Төртөуін тик деп бұйырсаң сен,
Тиге алыуым мүмкін оны да.
—Әне калас, бесеуіне де
Бул түриңнен келеди-ау шамаң?

—Ха келеди, келмесин неге
Керек болса бесеуі саған?
—Тиге алсаң бес малақайды,
Алтауы да қыйын емес-ти?
—Алтау десең алтауын тайын
Етемиз де, жыр оның неси?
—Шыққан тери алты малақай,
Жетеуіге де жетпей ме, уста?
—Жеткер десең жетпесин қалай?
Биз ушын заң бұйыртпа қылсаң.

—Охо—ғарры! Көбірек тағы
Тиге алыуың мүмкін-ғой онда?...
Сөйте-сөйте малақай санын
Вартан-Әкең жеткерди онға.

Өткеннен соң хәпте, он күндей
Келди Вартан бұйыртпасына.

Он малақай кишкене гилең
Койды уста оның алдына.
—Бул не? Мениң буйыртпаларым
ба?

Вартан күйіп жер тепкиледі,—
Бұларды өзі тиккен ұағында,
Ақыл-есің пүтин бе елі?
Нетемең бул малақайларды?

Өзің-ақ бір кеңесінді берс
Биреуі жоқ басқа сыярлық,
Биреуі жоқ ийкемге келер.
—Айыбым жоқ мениң хеш қандай
Өзің солай буйырдың баста.
Көрдін бе он үлкен малақай
Бир териден тиккенин қасла?..

„КӘРАМАТ“

Әкем, анам, мен, ағам—
Үйимізде төрт адам.
Жигирмада әжағам
Бирақ, түрі ғарры адам.
Сондай қапа сақаллы
Еслетер шал атамды.

Әкем жүрер қырынып
Көрсен мысал жас жигит.

Әжағамның сақалы
Дерсен: „Қарабарак па“
Тарай қойса, шыдамай
Сынар темир тарақ та.

Көрсен оның шашын да,
Дерсен: „дуўден басында“.
Шаш пенен сақалынан,
Мурны көринер зордан.

Әкем айтар, анам айтар:
—Федя, буның уят ғой!
Мына сақал, мына шашың,
Жүдә шеннен зиятғой.
Сақал, шашты журт кусап
Жүрсен ғана болмай ма?
Аузы-басың бәрі жүн,
Бола ма екен ондай да!?

Жууап бермес әжағам,
Айтқан гәпте жоқ иси.
Жүре берди мысалы
Адам жабайысы.

Ал, бир күни, тыңлаңыз
Кәрабатлы ұақыя болды:

Үйимізде Люда атлы
Бир жас қыз пайда болды.
Билмедик не жүз берди
Федямыз тез өзгерди.

Сақалын тып-тыйпыл етти,
Шашларын да келтертти,
Тырнақларын тазалар,
Бет-колы да азада,
Күнде үгиклеп кийимди
Жинси шалбарды таслап
Хәм жоқ костюм кийинди.
Ақыл кирип кулласы
Болып қалды жап-жақсы.

Сорадым мен хәзиллеп:
—Люда ма себеби?
Қарады да күлиллеп,
Маған жууап бермеді,
Я „ауа“—да демеди,
Яки „яқ“ та демеди.

* * *

Айтпаса айтпасын, мейли,
Қыйналмайман оған дым.
Өзим жақсы билемең
Жууабын бул сораудын.

ӨЖЕТ ФОМА

Бир дығырық көшеде,
Бар еді үйлер қатара,
Сол үйлердің бирінде

Жасар еді дым өжет,
Фома деген бир бала.

Мектепте де, үйде де,
Хеш қайда, хеш кимге де,
Хеш кашан, хеш нәрсеге
Адамлар не десе де
Исенбес еди Фома,
Жөн демес еди Фома.

Көшеде балшык, ылай,
Сел жауын куяр тынбай,
Кейини буршақ болар...
Үлкенлер сақландырып:
„Геүйш кий“ дейди оған.
— Әй яғ-ә, дурыс емес!
Дер Фома, —

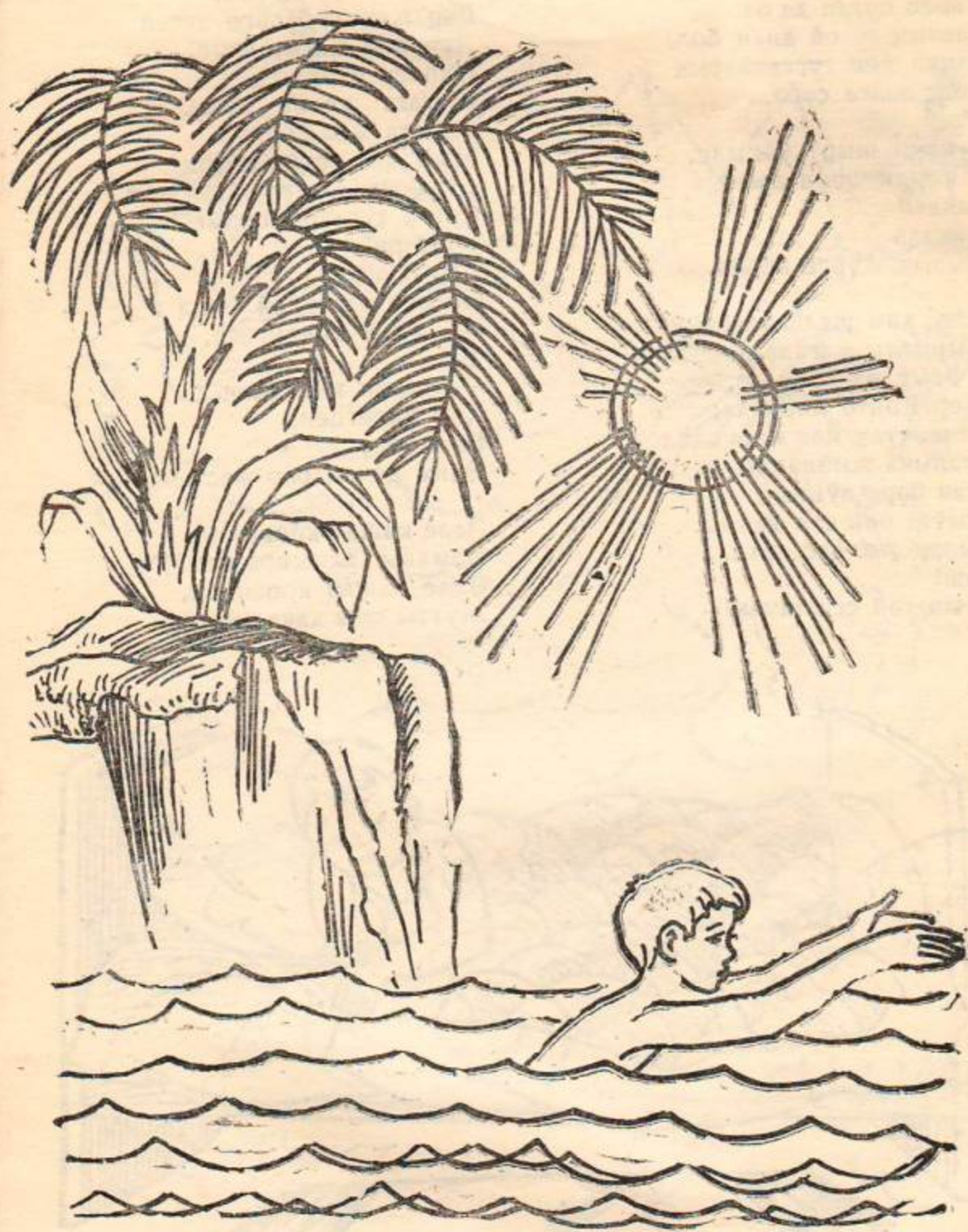

Алмас кеңес.
—Ғаў, ырас,—деди,—тынла!
Ал, Фома дер: „Өтирик!“
Хәм сөйтип шалшық суўда
Геўишсиз кетер жүрип.

Қатгы аяз, үскирик.
Пальтолардын жағаларын,
Малақайдың кулақларын
Барар хәмме түсирип.

Айтар оған:
—Қалын кий,
Қыс күни бийғам болма!
Келте ыштан хәм жалаңаш,
Қыдырар сыртта Фома.

Бир күни зоопаркке
Барды экскурсияға.

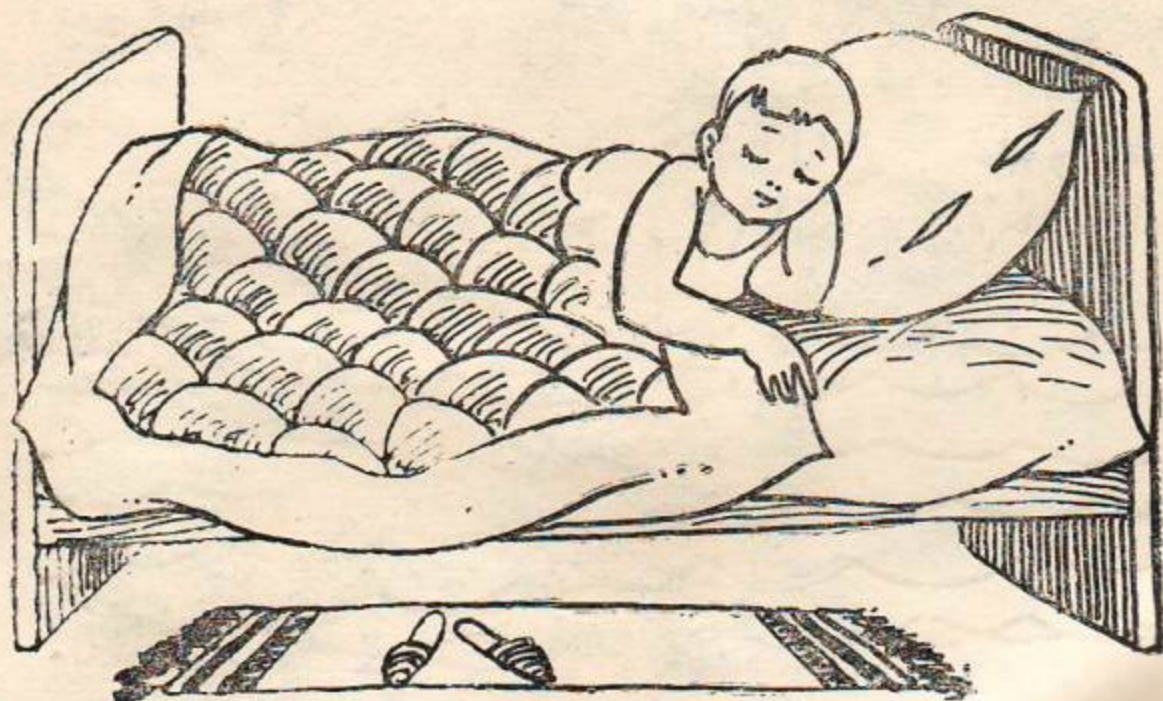
Айталы жолдаслары:
—Таламан пилге кара!
Икенбес буган да ол:
—Таптың-ау ой аман бол,
Бул пил деп турғанларың
Усамас пилге сирә...

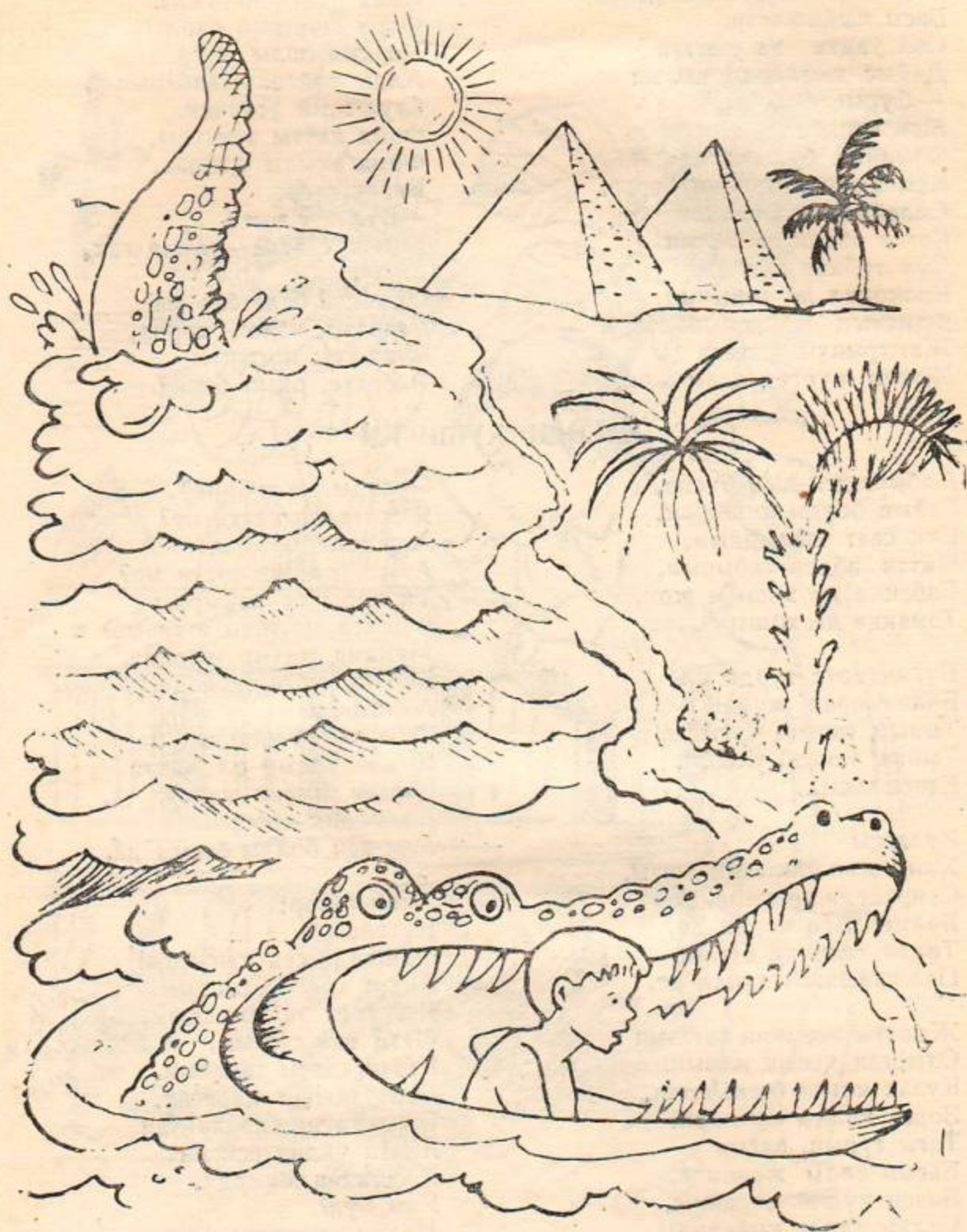
Бир күни шырт уйқыла,
Түс көрди Фома өжет,
Түсинде:
Африкада
Қыдырып жүрсе керек.

Көйлек хәм шалбарлары
Жатырыпты жағада.
Ал, Фома өжет болса,
Жүзер Конго дәрьяда,
Жан-жактан көп крокодил
Әтирапына жыйналды,
Ашқан бәри аұызын,
Жутыўға оны сәл қалды.
Бақырар жолдаслары:
—Қаш!
Болдың ғой сен тамам!

Бир жактан кўйдирмекте,
Куяшы Африканың,
Бир жактан Конго деген
Дәрьясы жатыр ағып.
Пионер отряды
Жағаға келип атыр.
Фомаға жолда олар
Мәсләхәт берип атыр:
„Бул жерде крокодил көп,
Суўға түсиўши болма!“...
—Өтирик!
Дер оларға
Жулып алғандай фома
Ал, Фома қәдимгиси,
Дер:
—Өтирик қыстамаң,
Хәм үйретпен,
Билемен,
Өзим де он бир жастамаң!

Әлле қашан крокодил,
Фоманы алқымға алып,
Әлле қашан крокодил,
Жутты оны қақалып.

Тек жырткыштын аўзында,
Басы кыймылдар.

Сол ўақта да жағаға
Даўыс жеткерди самал:
—Дурыс ем...

Мен исенбе...

Фоманың бул сөзлери
Кем-кемнен үзилip барар.
Солайынша Фомакен
Кетти әбден жойылып
Суў түбине сүнгиди
Крокодил де тойынып,
Фоманың көйлек-шалбары
Жатырыпты жағада
Жүзип жүрген адам жоқ,

Бала Кимге калмак,
Фома кеткенде кеткен,
Көркөмшө тусын,
Алды көйлек-шалбары
Стулынын үстине.

Фома қатты ашыўлы,
Фома ақылы хайран.

Бирақ, дер:

—Бул түс емес,
Ким түс десе—ол жалған.

Фомадай бала бар ма?
Балалар, излеп көриң,
Оған усы қосықты
Әлбетте, оқып берің.

МЕНИҢ КҮШИГИМ

Албырадым дым бүгин,
Ғайып болды күшигим.
Еки саат шақырдым,
Питти әбден сабырым,
Сабаққа да хошым жоқ,
Тамаққа да хошым жоқ.

Бүгин ерте турды ол,
Бөлмелерде жүрди ол,
Тыным таппай ырғыды,
Тыным таппай улыды,
Қаңсылады...

Кулласы

Хәмменин уйқысын ашты.
Сүйреледи көрпени,
Бөлмемизге кирди де,
Төкти телекке барып
Пал салынған дүнди де.

Жыртты әкемнің қағазын
Отырған қосық жазып.
Кулап кетип басқыштан,
Зорға қалды өлимнен.
Тағы турып, аяғын
Басып алды желимге.
Бизің күшик солайша,
Салды түрли қыйканды,
Хәм оннан соң бийдәрек
Ғайып болды да қалды.

Урлады ма я биреў,
Я жетелеп кетти ме?
Алжастырыў максетте
Атын да өзгертти ме?
Үй қорыўға пақырды
Күшлеп мәжбүр етти ме?
Мүмкин жатыр тоғайда,
Бир путаның түбинде,
Аласқанды
Таба алмай үйинде
Күшик пақыр ол жақта
Қалған шығар жаўрап та.
Билмедим кетеримди
Мең-зең болды басым да.

Анам айтар:

Күтейик,
Оншелли сен қысынба!
Китап колға алмадым.
Я сүўрет те салмадым,
Өгги еки саатым,
Кетти қатты тақатым.
Бир ўақытта қарасам,
Әжеп тәўир бир хайўан
Ашып үйдин есигин
Босағадан секирди.
Ким бул?
Мениң күшигим.
Аўзы-мурны дорбадай,
Исап кеткен гүп болып,

Көзлери де көринбес,
Бети де қыйсық-шолжық.
Танымадым, ырасым,
Бир дегенде мен оны.
Куйрығында гүзде-гүў
Ызылдайды хәррелер,
Түйреп мысал ийнедей
Аямай урар ништер.
Анам айтар:

—Тезирек
Беклеп тасла қапыңды,

Келипти хәрре бир үйир,
Өлтирер бул пақырды.
Жатыр күшик көрпеде,
Тек шықпаған жаны бар
Бинт оралған куйрығы
Зорға ғана қыймылдар.
Кәйтсем екен?
Врачка
Мейли барып жүрмейин,
Қарап хал-жағдайына
Өзим еплеп емлейин.

ШЫБЫН ХӘМ ПАЛ ХӘРРЕ

Тымсал

Гүлзарға ушып келип тасландық беттен
ХШыбын Па хәрреге дусласа кетти.
эррениң билрдейги кәсиби белли—
Жүр еди гүллердин маңызын терип.
Шыбын ыз-ыз етип айтты хәрреге:
—Мениң изиме ер, уштық, жүр кәне!
О бир үйде, мен басыннан үйейин,
Қанша шире қалды тамақтан кейин?!...
Кәсада пал,
Скатертьте—мурабба,
Жан қыйнамай жей бер шетинен бар да...
—Әй, буның болмайды бизге,—деди хәрре.
—Онда,—деди Шыбын,—кейпин гелленде.
Жүре бер бир тынбай шығып себилиц,
Қанатларын талып,
Хәр гүлге үңилип.
Шыбын айтқан үй бетине кетти өзи ушып
Хәм желимли қағазға қалды жабысып.

* * *

Сизлер де—бийталап өскен ул-қызлар
Мысалы тап сондай бир шыбынсызлар:
Ким мийнетсиз рәхәтти дәме етип
Бийғамлықта, хәйярлықта күни өтип
Көзин сүзсе басқалардың асына
Аўыр аўхал түсирер өз басына.

САҚ ҚУСЛАР

Тымсал

Айыў бийтапланып қалды
Мойнына сызлаўық па, шыйқан ба шығып,
Отырыў жоқ
Я турыў жоқ,
Бир дем алып көз жумыў жоқ,
Ах-та-ух, ах-та-ух
Жанын алып баратыр сығып.
Айыў тоқылдаққа шақыртыўшы жиберди.
„Тез келсин, жара көрсин шыйқанды“—деди.
Тоқылдақ тек келиўин тез келди,
Шыйқанды да тез
Бир олай көрди, бир былай көрди.
Бирак, шыйқанды жарыўға батылы бармай
Айыўға ақыл берди:
—Қәне, кешке шекем көрейик қарап,
Жарылып та калар өзи-ақ,
Өйтпей қолдан жарыў зәрүр боп қалса,
Кенесиў керек болар хәммени жыйнап.
Умытпаңыз шақыртыўды үкини,
Сүйир хәм өткир-ғой оның шүндиги.
Үкиге де кетти хабаршы,
Қоразға да кетти хабаршы,
Тағы да көп қусларға қанша...
Аўрыў көз илмеди тап таң атқанша.
Ерте бәри жыйналыса баслады,
Емлеў жөнин гәп қылыса баслады,
Ойласа-ойласа келген жуўмағы
(Сол баяғы тоқылдақтан аспады):
Шыйқан жарылмасын, қол тийгизилмесин,
Қалар өзи-ақ кешке шекем жөнлесип,
Өйтпей қолдан жарыў зәрүр болып қалса
Ойласылсын тағы хәмме бирлесип.

Бирак, әлбетте Тырнаны шақыртыў керек,
Себеби оның шүндиги де узынырақ,
Көзлери де өткирирек...
Сол ортада Айыў аўнап жан-жәкқа
Аўырыўына шыдай алмастан
Тийип кетер ме бир хәрреге
Тосаттан хәм аңламастан.
Ашыўланған хәрре қадап ништерин,
Шағып алды оның тап шыйқанлы жерин.
Көзи шайдай ашыла қойды Айыўдың
Хәррениң шаққаны болды да еми.

Врач жигитлер де, врач кызлар да
(Ягный тымсалдагыша врач куслар да)
Терилери кеңип женил дем алды.
Себеби, оларды кишкене хәрре
Үлкен жуўапкершиликтен кутқарып қалды.

* * *

Сәл нәрсени камсызландырыўшылар,
Жуўапкершиликти басқаға ысырыўшылар,
Өзинше шешимге батылы бармай
Киси қолы менен ис қылыўшылар!
Бул тымсалды арнадык биз хәммеге,
Жүрмесин деп ийек артып хәрреге.

ҚОЯН ХӘМ ТАСБАҚА

Тымсал

Бир сапары пута астында
Қалтыраппа тутты Қоянды.
Белгили: аўрыў қысады жанды:
Ети күйип-жанып лапылдап,
Гүлли тәнин жуўып тери ағып,
Сандырақлар есинен танып
Ұакты-ұакты өзине келип:
„Жәр-дем!“... „Жәрдем-дем берің“ деп бақырар,
Жан алкымда жәрдемге
Тасбақа дус болды бахтына,
Қоян айтты оған:
—Қымбатлым!

Бас айналды... Таңлайым кепти...
Димарым жоқ...
Аўхалым катты...
Бир қайыр етип
Суў әкелип бере аласаң ба?!...
Тез әкелсең еди бирақта...
Ах-үх...
Қол созым жер, жақын булақ та,
„Як“ демеди Тасбақа оған,
Қалайынша бас тарта алсын?—
Өтিনিши аўыр наўқастың,
Көзи жолда Қоян пақырдың,
Б-р...
Еки...
Үш саат күтті,
Күте-күте шыдамы питти.

Соңырағы ашығы келип:
„Жәрдем сорап сен сал бөкседен,
Күним әбден қапылған екен !...
Жүдә ғана бийпәрәа екенсең!
Уртлам суўға гирипдар етип
Зым-гүм болдың қаякқа кетип?“
—Хой, сен Қыйтар, сөгинбе өйтип!—
Деп сес шықты,
Қыймылдады да шөп.
—Үх, әйтеўир жеттиң бе еплеп?
—Яқ-ә еле, баратырыппан
Булақ бетке саған суў ушын.
Қоян жойды қайтадан хуўшын...

* * *

Бул жерде мен биреў арқалы
Тымсал еттим көп тасбақаны
Бийпәрәа хәм қалың шыдамы.
Гейде кыстаў жұмыс дус келер,
Тасбақалар болса сондайда
Қаласаң да қыйын жағдайға!

БӨРИБАСАР ХӘМ ЖОЛЛЫ

Тымсал

Қоян қуўып жүрип
Қыза-қыз бенен
Тоғай беттен шықты Бөрибасар, Жоллы.
Жуўырыўдан-жуўырыў
Хәм күтпегенде
Бир топар қасқырға дуўшакер болды,
Жоллы қорқып, қалтыранып сөйледи:
—Ал, қурыдық, питтик Бөрибасаржан!
Сезип турман, тақыйық мениң өлмегим,
Буншама қасқырдан кайда қашарсаң?
Өзин қәйтпекшисең Бөрибасар, сен?
Бөрибасар айтты:
—Алысамыз да!
Мен топыламан о үлкенине,
Сен тәп берерсең қасындағысына.
Соны айтты да, шапшып нәхән қасқырға
Әй-пәйге қаратпай алды алқымнан
Хәм көп шайкаспай таўлап жерге урды,
Бирақ жараланып болдырды дымнан.
Гезек Жоллыники еди,

Қайтти дең...

Қасқырлардың аяғына бас урып

Дер:

—Кулың болайын, мени өлтирмен,
Сизге туысқанман, рейим қылың,
Кулақ, қуйрығыма бир таслаң нәзер,
Сизге уқсап турған жоқ па жүним де?
Әрманыма жеттим қосылсам деген!
Кәне, қадирданлар, маған еринлер,
Апарайын ертіп сизди көп қойға,
Алыс емес,

Ана ағаштың шетінде.

Жайылып жүр дәрья жағасын бойлап,
Мейли жеңлер, мейли алып кегінлер!

Қасқырлар изине ерди Жоллының
Букқы таслап жүріп жағаға жетти.

Сүриўге дым жақын қалғанда отырып
Өз тиллеринде мәсләхәт етти.

Мәсләхәт жуўмағы—Жоллыны жеди,
Соннан кейин барып сүриўге шапты.

Бирақ сапарлары жөнге келмеди,
Жолықты жыртқышлар соққыға қатты:
Бир жақтан силикпесин шығарып ийтлер,

Бир жақтан шопанлар мылтықтан атты,
Тесик таба алмай қашарға шетке,

Қасқырлардың хәммеси де кум қапты.

* * *

Түсиникли бул тымсалдың жуўмағы:

Сазайын тартады сатқын ерте-кеш.

Қосымша айтарым бул жерде тағы

Аянышлы—Бөрибасар!

Ал, Жоллы—хеш, хеш!

ҚУТЛЫАЯҚ

Есикке кулп урылған

Хәм беклеўли хәмме жақ.

Қулыплы үйде бир өзи

Ала күшик Қутлыаяқ.

Ким оқыўға, жумыска,

Кеттик түрли тәрепке.

Қутлыаяқты кулп урып

Қалдырдык үйде жекке.

Қадағалар хешким жоқ

Оның турған-жүргенин.

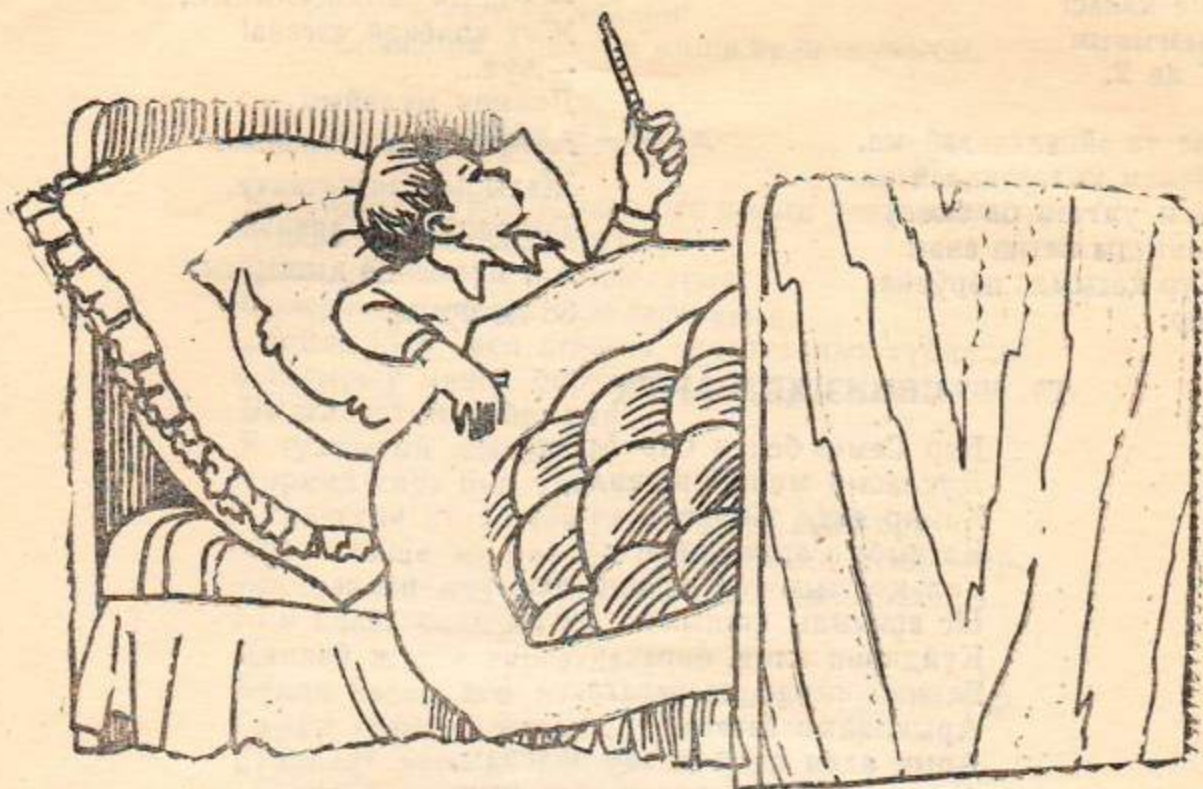
Соның ушын Қутлыаяқ

Ислепти не билгенин.
 Дал-дал еткен тырмалап
 Куўыршақтың көйлегин,
 Қоянды да жулмалап,
 Тоз-тоз еткен жүнлерин.
 Кәт астынан туфлиди
 Шығарыпты дәлизге,
 Ал, пышықты куўалап
 Кәт астына киргизген.
 Оннан бетер урныкқан
 Пышык пақыр ақыры
 Жуда болған куйрыктан.
 Оннан кухняға барған
 Көмирди тауып алған,
 Қазған ишин ин етип,
 Қайта шыққан,
 Қап-қара,
 Танығысыз келбети.
 Басын суғып гүзеге
 Хәм аударып алыпты,
 Басы шықпай
 Туншығып,

Зорға өлмей қалыпты.
 Уйыклап атыр биз келсек,
 Билмейди басына урса,
 Ислеп түрли бәлени
 Керек әбден болдырса...

Айтыстық:
 Билдик енди
 Қутлыаяқтың минезин,
 Қалдырмаймыз хеш қашан
 Үйде оның бир өзін!

36 ДА ЯРЫМ

Мениң қызғыным тағы:
36 да ярым.

Қарайман градусникти
Абайлап, акырынлап:
Қайда мениң қызғыным,
Не жанбайман лапылдап?
Не себепли саўдайман,
Неге бир аўырмайман?
Мениң қызғыным тағы:
36 да ярым.

Қарнымды көрдим түртип,
Ҳеш жеримде жоқ мүлтик.
„Ҳеш болмаса түшкирсем“ —
Жоқ түшкирер ҳеш нәрсем.
Жөтелден де жоқ белги,
Аўрыўы жоқ ҳеш жердиң
Шырайым да әнейдей
Ҳеш зат жоқ аўрыў дегендей.
Енди ертең тағы да

Мектепке барыў керек,
Түске шекем отырып
Хат жазып, китап оқып,
Сүүрет те салыў керек,
Ал, муғаллим шақырса
Тахтаға шығыў керек,
Сораўға таппай жуўап
Қызарып турыў керек...
Мениң қызғыным тағы:
36 да ярым.

Градусникти уладым,
Алаканда ысқадым,
Үпледим ишине
Ҳәм өтиндим гүрсине:
„О сынапжан, рейим қыл,
Сәл азырақ көтерил!
Көп көтерил демейин.
Көтерилсең жетеди
37 ге дейин“.

Әне калас!
Қызығым
37 де 2.

Бас та айналғандай ма,
Шекем қызарғандай ма
(Яки уяттан ба екен)
Тынышы кетип анам
Жүр қасымда пәруана
Дер:

—Хошын жок кулыным,
Жат қәнекей азғана!
—Ауа...
Деймен мулайым,—
Айтқаныңды қылайын.
Жатырыппан төсекте,
Тыңлап сөзин ананың.
Ал, шынында қызыуым
36 да ярым.

СЕМИЗ ХӘМ АРЫҚ

Бир Семиз бенен бир Арық
Дұсласып монша ишинде,
Хәмир егті Семизи
Қоттыйып арық кисиге:
Кел қосшым тез шешин де,
Ыс арқамды яқшылап,
Күйдирип алма, бирақ
Венник пенен де сабала,
Арықлайын азғана.
Арық адам аңау-мынау айтпады,
Орынлады Семизинің айтқанын.
Ет бетинен жатып Семиз пысылдап
Дейди: „О саз! Ыс, ысқылай бер тағы...“
Хә, және бир өт аяқ ушыма!
Арқаны ыс, пай жанды алды-ау, қышыды-ау“...
„Пай батырыңқырап ысшы бир қәне,
Менің арқа мойным ауырар деме...
„... Ой, неге иркылдин, ғайып болдың қаяққа?
Тағы бир бастан-аяққа...“
Арық айтты:
— Жетер енди әмеки,
Нәубетіңе мочалка ал қәнекей,
Сөйтте бизің арқаны ыс, сабынла!
Семиз айтты:
— Қой өйдеме, жаңылма.
Әдеуір-ақ хәкимимен қаланың
Ерси қосшым айтып турған талабың.
Саған хеш гәп,
Киси арқасын ысқан
Өз арқасын да ыса алады.

* * *

Күлди журт дәлизде көріп Арық кийинип,
Ал, Семиздің қатты албырап тұрысын.

Бул аўхалдың түйини:
Семиздің Арықтан киши екен жумысы.

ТАЛПАҚ-БАЛПАҚ

Кейипшил курортшылар бас қосып гезлесетуғын,
Отырып әңгимелесетуғын,
Шашлық жеп, вино ишетуғын,
Өзлеринше айтсақ: хәзлесетуғын
„Бийик қыр“ деп аталған ресторанның түбинде
Қаңғырыұ менен бир төбет өткерер күн-түнин де.
Былғанлатып қуйрығын,
Я тумсығын жыйырып,
Көрмей сирә бир үрип
Күни-түни кетпестен ресторанды гүзетер,
Көрингенше жалтаңлап бийшараның күни өтер.
Арсалаңлап жуұырар ким не деп шақырса да,
Ким қалай бақырса да,
Қандай жерде турса да.
Белли баслы аты жоқ, күнде жүз тур аты бар,
Саўды көрсин, мәсти көрсин,
„Талпақ“ десе де жортар
„Балпақ“ десе де жортар.
Ысқырғанға да таяр, ым қаққанға да таяр,
Хеш ким жоқ оны аяр,
Хәмме мазақлап ойнар.
Әсиресе бийшара ишкенлердің ермеги
Ғырдай етер геллесин деп „Кет ары“, „Кел бери“.
Жуұыра ма,
Жорта ма,
Жата ма

Я гура ма?
Адамлардың колынан көзин алмас мудама.
Биреў шашлық сүйегин,
Биреў гөштин сиңирин,
Биреў майды
Жеген менен болмайтуғын сиңирип,
Таслай ғояр биреў сыр...
Қағып алар төбет те
Хәм кирисер жемекке
Күткени сол, әлбетте.
„Жегенлерим қалдық-ғой“ деп турмайды ол қарап та,
Үйренген өзи төбет мийнетсиз, тегин тамаққа.
Тағы онын бир қылығы күнелтип қалдықтан,
Нан аты-заты менен оның ядынан шыққан...
Нан деп жан қыйналмас та, мийнетти ойламас та,

Тәтмисип жемес те оны, тамаққа санамас та.
 Басқа ийтлер ис пенен бәнт:
 Бири үйди бағады,
 Бири—складты қорып, бири жокты табады,
 Кулласы өз қалынша көрсетеди қолғабыс,
 Хызмет етиў, еңбекли нан—оларда тәбийғый ис.
 Ал, пақыр Талпақ-Балпақтың өтип атыр өмири
 Қалдық шандыр, май шайнап, қалдық сүйек кемирип.
 Былғанлатып куйрығын, көз сүзер—бар талабы,
 Усылайша жылмаңлап өз ырысқын табады.

Ҳарам тамақ, нанкөрек, жатып ишер жалқаўлар
 Мен сизлерди сөз еттим бул кишкене тымсалда.

ҲӘР НӘРСЕНИҢ СОҢЫ БОЛСЫН?...

Ҳәммени озып, жолды қуўырып
 Барар зуўлап жеңил машина,
 Машинаны айдаған жигит
 Газды басар бетер асыға.
 Ҳәм менменсип етпестен писент,
 Қарап өтер ким қалса йзде,
 Пияданы да, көликлини де
 Жан екен деп илмейди көзге.
 Көп өтпей-ақ жүйрик машина
 Жолда лаппа тоқтады қалды,
 Кимди озып өтсе қасынан
 Бәри жетип үлгерип алды.
 Озды жаяў, озды көлик те,
 Дилгир болып ол қалды изде.
 Ҳешким сирә менмен жигитке
 Кеўил бөлип, салмады көз де.

Машинасы қурғырдың, сирә
 Жок кетежақ түри қозғалып.
 Ҳәр машина, Һәр пиядаға
 Нәзер таслар жигит қызғанып.

Бир тапқаны капотты ашып
 Моторына қарады турды,
 Қуры айдағаны болмаса
 Билмес еди машина сырын.

* * *

Болмай билим және укубы
 Ким умтылса жөнсиз илгери,
 Ярым жолда шийкиси шығып,
 Жәрдем бермес менменсигени.

БҮЛБҮЛ ҲӘМ ҒАРҒА

Тымсал

Жасы жигирма беске толғанда
 Зыяпат өткерди бүлбүл орманда
 (Үлкен гәп ғой жигирма бес жасқа шыққан
 Әсиресе бүлбүлдей әззи мақлуққа).
 Ұақ-шақ болып тоғай қосықшылары
 Бүлбүлдикине жәмленип бәри
 Оның юбилейин дым зор өткерди,
 Көп жерлерден қутлықлаў хат келди,
 Басқаларын хәттеки сөз етпегенде
 Сәлемнама келди тап бүркиттен де

Зор болды отырыспасы, банкети де,
Мәжилиси, саз-сәўбети де,
Көрип бундай иззет-хүрмет, дыққатты,
Бүлбүл пахыр ырза болды дым қатты.
Ишинен:

„Өмирим босқа өтпепти“, деди.
„Сайраўларым зая кетпепти“, деди.
Дәстурхан әтирапы болды кеўилли,
Иштей менен ишилди хәм желинди,
Мийманлардың сыйласығы, ықласы
Қосық хәзил-күлки болып төгилди,
... Тек ғарғаның ашылмай бир қабағы
Иши шоқтай ғыжлап, шоқынады:
„Буншама не жигирма беске келдиге,
Қашшан бизиң шыққанымыз еллиге...
Даўысымыз да Бүлбүлиңнен көп уллы,
Талай мәрте айтты буны Байыўлы.
Бизди биреў еледи ме, көрди ме?...
Бүлбүлге ислеп атырғой юбилейди де...“

* * *

Базда тымсал етип жазып қусларды,
Устинен түсесең гей таныслардың.

ЖАЗЫҚСЫЗ ЖӘБИРКЕШЛЕР

(Тымсал)

Жарыс өткерилди.
Оған тум-тустан
Жәм болды хош ҳаўаз, сайрағыш қуслар,
Қатты илтимас пенен келип тыңлап кетиўди
Кешеге Арыслан мирәт етилди.
(Себеп, Арысланның лаўазымы бар,
Сөзиниң салмағы хәм уғымы бар)
Арысланғой, ким сескенер, ким хүрмет етер,
Сонда қалайынша жарыс онысыз өтер?
Концертке келди Арыслан
Хәм Арыслангүл апа да
Бүлбил менен Қара торғай
Шақырылды сахнаға.
Албырамай бола ма алдында ондай улықтың?
Қараторғай әдеп қосығын
Тас болмаса умытты..
Әллен уақта жүреги орнына түсти,
Қуйкылжытып сайрамаға киристи.

Сайрайды...

Сайрады сондай йошланып,
Таң калыуы мүмкин еди ең қатал сыншы;
Не деген шеберлик,
Не деген хөнер!

Биресе тықылдап таңлайын қакса,
Биресе сыбызғы қауазын берер:
Сауысқандай сақ-сак етсе биресе,
Бирде көгершіндей шыр-шырға шебер,
Биресе қаға-ғақ етип тауықтай,
Биресе сыңқылдап адамша күлер.

Кулласы неше түр хөнер көрсетти,
Көтерип кеуилди, журтты шад етти.
Бирак, хәккелердин бақлап қалғаны
Арыслан оған хеш дыққат бөлмепти.
Толғанбапты,

Күлмепти,
Хәгте езиуин де тартпапты,
Қайта терис қарай бурыпты бетти...
Келген екен гезек бүлбилге,
Тағы—

Үйилипти Арысланның қабағы.
Оның бул қылығын түсине алмай
Отырғанлардың шықты аң-таңы.
Арыслан тыпыршып,
Отырар-турар,

Мойынын тынымсыз жан-жаққа бурар.

Зорға иркип отыр Арыслангүли,
Бүлбил сайрауына бермес итибар.

Бүлбил болса сайрап атыр,

Сайрап атыр

Минип турли хәуижге...

Ал, Арыслан силкинип

Турды орнынан өрре,

Қайрылмады хәм изге.

Тыңламады жыршы бүлбилиңди де,

Жуптысы Арыслангүлиңди де,

Кетти шығып хош-пош деместен,

Қалды хәмме жүрек етпестен.

Жылманлап дәрриу Түлкибай келди.

Хәм деди:

—Бүлбил, Қараторғай буның айыпкери.

Айтпақшы оларды хош қауаз деп

Мақтап жүрген өзи ким еди?—

Я дауыс жоқ,

Я дауысының хәуижи жоқ, лапызы жоқ,

Неге басқа қуслар әкелинбеди?

Мен көз айырмадым Арыслан беттен,
Ол отырды қатты ашыұ-ғәзепте.
Жүдә шатақ болды,
Шермендемиз шықты бизиң, әлбетте.
Сол жерде тез ғана буйрық жазылды.
Қараторғай хәм Бүлбил
Өз алдына сайраўға
(Жеке қосық айтыўға) уқыпсыз деп табылды.
Хәм жалпы хорға қайгарылды,
Қала берди басқалардан
Сайраўды үйренсин деп те уйғарылды.

Қалайынша келип шықты бул аўхал?...
Арыслан қосықтан емес бийхабар,
Журттың айтыўынша оның үстине.
Өзиниң де қосыққа қәбилети бар.

Қараторғай, Бүлбилди
Тыңлаўға да ықласы дым зор екен,
Сонда не хал болды екен?
Себеп, түнде артығырақ жеп-ишип

Тамағы сиңбеген, қатты гүпли еткен.
Иши бурып, кетип жүдә тынышы.
Бүрискен хәм қарамаған концертке.
(Сөйтип, Қараторғай, Бүлбилди аңламаған да,
Оларды хорға жиберіўди ойламаған да.
Бирақ, олар хорда жүрер еди өмири
Бир сапар Бүрkit келип таңламағанда).

* * *

Бул тымсалды жаздым ибрат болсын деп
Гей адамларға...
Жүрген хәмелдарлар дөгерегинде
Хәм нускаў деп билетуғын лаўазымлыныц.
Түшкиргенин де, жөткиргенин де.

ГЕРБИШ ХӘМ БИР ПӘРШЕ МУЗ

Тымсал

Өзенде ықты гербиш
Үстинде бир пәрше муздың
Хәм тынымсыз үйретер оны:
Хаў, сен бул қайда ағыздың?...
Қыймылдасаң болар еди сәл шакқанырақ...

Не бар бунша жаға бетке жақынлап?

Жағаның кәте-ау тап жалпағыңнан,

Қатталмап ыксаң ғой саз еді дымнан...

Өзінді ақыры тут беккемирек...

Сондай жол табыу керек, ерimeу керек...

Жарылмау керек...

Муз тынлаған да жоқ оның ақылын,

Кетти ағыс қайда айдаса сонда ығып.

Қарсы алғандай бәхәр лебин мысалы

Бара берди ерип, кем-кем жуқарып.

Ақырында кетти сууға араласты да,

Гербиш те шомпа етті суудың астына.

Бир танысым болды пәми насазлау,

Хәмелден басқаға ықласы азлау,

Сәл хәмелге жетсе исенетуғын

Хәмели

Басқаны үйретиу, басқаны жумсау,

Басқаны кейиу деп түсинетуғын.

Гербиш ядка салып сол хәмелпаразды

Жаздым усы тымсалды.

КИТАПҚУМАР

„Әңгиме менен бос ўақ тез өтеди“ деп

Хәм „болып еди—көрмегели көп“.

Биреу жар-досиникине кирип еди,

Аузы ашылып калды, шықты аң-таңы.

„О, жүдә саз екен мына ермегиң,

Сен де кітап оқыйтуғын болыпсаң—дағы?!“...

Таңланғанын жасыра алмай усылай,

Көз алмай қарады тумлы-тусына.

Ийнениң көзиндей саңлақ жоқ, пәтикке тийип,

Зорға сыйып бес-алты этажеркасына

Тур Дюманын, Гюго, Маршактың

Майн Ридтиң... тағы хәм тағы

Көп әлемге белли атақ хәм данқтың

Таңламалы, толық шығармалары...

Мийман айтты:

—Неге сөзіме мениң

Жууап қайтармадың, хеш индемедің?

Үйін толы хасыл гәзийне екен,

Усындай-ақ болар ақыл кәни дегениң.

Бир қыйыны этажерқаларың

Күтә бийик екен, қалай жетер бой?

—Ой, не жетиуі бар?

Шаңтартқыш—пылесос бар ғой.

Ушырасар сондай да kitapкyмapлар,
Талабы kitapтың тек шаңын қағар.

АРЫСЛАН ХӘМ ШЫБЫН

Тымсал

Қандай себеби, қандай рети болды?
Әйтеуір бир сапары
Шыбын Арыслан менен бирге

аўқатланды

(Анығырағы, Арыслан кемирген жиликке
Шыбын да қонды).

Аз болсын ба Арысланнан қалған зат?

Шыбынәкең жеди-аў өзи қайттыға

Хәм ушып кетпекши болды, бирақ

Изине қайтты да...

Арыслан қалғып еди,

Жайғасып қулағына,

Қызып күннің шуағына

Әбден кәмине келтирип уйықлады.

Соннан түслик аўқатқа да қалды,

Кем-кемнен кегкенди де қойды,

Жүдә үйренисип алды.

Көп өтпей-ақ сыпсың таралды пысқып.

(Таратқанда шыбынлардың өзлери

Өрден ыққа ызылдап ушып).

Арыслан менен шыбын ашна болғанбыс

Хайуанлардың патшасы Шыбынды

Өзине мәсләхәтгөй етип алғанбыс.

Арысланның сый-хүрмети соншама,

Шыбын ушын шийрин жаны курбанбыс.

Шыбын бир кетсе жұмыс табылып,

Арысланның күни өтпесбиш сағынып.

Шыбынсыз ишпес те,

Жемес те емис.

Кейпи қашап, иштейи де тарылып,

Егер шыбын бирге ерип жүрмесе

Аңға да жоқ кусайды дым хәуеси.

Тыңлайдымыс Шыбынның сыбырлағанын.

Закон емиш, ким жөинде не десе...

Соннан Шыбын қатты зор боп қалды да,

Биразларды жорғалатты алдында.

Шыбын беделінің бунша тас
кескенлігі,
Арысланның сыртынан (хәм атынан)
Оның талай-талай мәселе шешкенлігі
Көлмеді-ау дым Арысланның ядына.

* * *

Бул тымсалды жазғандағы нийетім,
Арысланларға бул сыр барса екен
жетіп,
Сөйтіп Шыбынларды қойса екен тыйып
Жүрген сыртынан сатып,
Бийжөн ис етіп.

ТАЙҒАҚ ДИАЛОГЛАР

—Як, як Иван Кузьмич, айта көрмеңіз,
Алмайман дедім бе?
Алмайман, болды...!
—Қатты қапа етесіз, олай деменіз'...
Армян коньяги еді,
Мәзи тек жолға.
—Бүйтіп қоймай тұрсаң, илажым қанша?
Қалай қапа етермен,
Қалай алмаспан?...

—Усындай да ете ме екен!
Мынауың не зат?
Мен жемеймен ғой майлы аўқатты.
—Үйде таярланған қазы еді азырақ,
Алыңыз ақсақал, қайтармаң пәтти.

Мынау
—Дачаңызға керекли зат бир...
Гилем бе бул?
Айтагөрмен, қорқаман.
Ким биледи журттың не деп айтарын.
—Түсіп едим лифттен зорға арқалап,
Қалай ғана апарарман қайтарып?
—Япон телевизоры?!
Сауға маған ба?!
Хәтте мүмкін емес болыуы да гәп.
Мына телегин тон...
Бизиң хаялға?!
Браслетли саатты кимге алдың арнап?
—О, аўқаллар қалай?
Кейиплер бәлент пе?

— Түсиникли болды дым саўалыңыз,
Хәм жуўабы бул сапары конвертте,
Тек туңғыш взнос деп қабыл алыңыз.
Онда бир төбе бар,
Сана, санамаңыз,
Сизде ықтияр...

— Не дейди?
Поездан жумсақ орын жоқ?...
Билмей ме? Үлкенмен хәммелерден де!...
Ашыўлансам—шатақ,
Мысал ғыжнап шок...
Есикти қаға ма, тоқта, биреўлер?
Қамаўға ордер дей ме?...
Жолықтым неге?

Ақыбети бир—
Урлағанның да,
Пара алғанның да,
Қақпанға түседі хеш аман қалмай.
Мәлимғой—
Тырнағы кетилген қус та
Қулар қайнақай.

АРЫСЛАН ХӘМ ЯРЛЫҚ ХАТ

Тымсал

Уйқыдан оянған Арыслан,
Туўлап,
Терисине сыймай жулқынды қатты,
Дәрпентти ақырған сести жан-жақты.
Себеби, мазақлап оны
Бир қуў аң
Куйрығына желимлепти бир хатты.
Хатта, „Ешек“ деген жазыў ойылған,
Хақыйқат ярлықтай сәне жазылып,
Дөңгелек мөр басылған,
Қол да қойылған.
Қатты қатыўланды билмей қәйтерин.
Ярлықты жулып ап тасласа ма екен?
Қәйтеди номерин?
Дөңгелек мөрин?
Бар-аў жуўап берип жүриўи ертен.
„Мейли: қутылайын заң бойынша“ деп,
Барды Арыслан аңлар жыйналысына.
„Айт, Арысланман ба, я емеспен бе?“—
Сораў берер олардың хәр қайсысына.

Түрине карасаң, Арыслансан да,
Заң бойынша сөзсиз „Ешексе і бірақ“...
Солай заңлы етип гәп айтты Сағал,
Арысланға макул түспеди жууап.
—Қалай мен Ешекпен, жемесем шөп-шар?
Кенгуру-ақ айтсын екенімди ким?...
—Арысланға уксас бир белгилер бар?
Бирақ, не белгилер?
Мен де билмедим
Кенгурудың бул сөзине тулланып
Арыслан Ешекке топылды алып:
—Әй, сен сөйлесено Ешек, тилди жуттын ба?
Мен бир ешек болып не қорадан, шықтым ба?
Бол, соза берме, айт қәне, шынын.
Саған, сендейлерге бар ма уқсаслығым?
Ешек ойлай-ойлай,
Ақыры деди:
—Сен Арыслан емессең енди
Хәм Ешек те емессең еле.
Арыслан бийкарға шапты, шатнады,
Талай-талай хайуанларға қатнады,
Биреуді корқытты,
Алдап-арбады,
Биреуге түсіндирди,
Тилин жалдады.
Аяғанлар болды,
Бирақта,
Қуйрықтағы ярликты хеш ким алмады.
Соннан Арыслан пақыр азып кем-кемнен
Түр-түси де тез өзгере баслады,
Хеш зат қалмай көкирек, паңлық дегеннен
Ким көрингенге жол да бере баслады.
Ал, бир күни—
(Көргенлер бар),
Өз инин де шөп-шар қыйқалап
Жатқан дейди Арысланды
Ешек қусап „ийха-ийхалап“.
Енди бул тымсалдан шығажак жуумақ,
Арысланнан күшли болар гей бир ярлық, хат.

ҒАРҒА МЕНЕН ҒАЗ

Тымсал

Қайдан келди адасып
Бир сапары шарбақта
Зоң ғарға пайда болды,

Хәм жайғасып
Дийўалға қонды.
Конды да ғаркылдыны басты:
„Ғарқ-та ғарқ, ғарқ-та ғарқ,
Сондай ўақ жакынласты-
Ғаз айрылар бәринен
Қанатынан, пәринен,
Қоразлар қалып көзден
Хәм болады тас герен,
Пышакка илинбеген-кораз қалмайды,
Желинбеген кораз қалмайды,
Мекийенлер шөже шығарса да,
Барлығы ҳарам қатады,
Ҳеш келе болмайды...”

Ғарғаның бул былшылдысын
Бир ғаз тыңлап тур еди,
Деди:
—Ой, пәмсиз ғарға,
Сирә сен өмирде уялмайсан ба?
Я болмаса ғаз, таўықлар ишинен де
Бирли-ярым ақмақ шығып сениңдей,
Сениң ўәжсиз гәпиннен қорқар деп ойлайсан ба?
Саған хәм сендейлерге
Исенбесин бул жерде
Билмегенсийсең-а заңғар!
Ғарға айтты:
—Ғаркылдайман, кәлесем,
Не исин бар, тежеп, турсаң неге сен?
—Ҳе, солай ма,—деди ғаз:
Болсаң егер ғаркылдыға, кәўесетке ышқыпаз
Ушып кет сен Америкаға абзалы,
Ғаркылдылар сениң ғаркылдың яңлы
Айтысады ол жакта дым баҳалы.

ФОЛЬКЛОРДАН

Бир баслык керилип турып анекдот айтты,
Хызметкерлериниң күлкиден силеси қатты.
Тек бир киши турды бийпәрўа, шетте,
Күлимсиреген шырай да бермеди хәтте.
Бир хызметкер барып сорады оннан:
—Сиз неге күлмей турсыз.
Мен дым ҳайранман...
—Оншама күлгендей не болды өзи?
Маған ҳеш унамады баслықтың сөзи.

—Хеш түсинбедим, унамаў себеби неде?
—Себеби ме?...
Себеби, мен ислемаймен бул жерде...

ВИНТИК

Тымсал

Бир сапары маховик винтке карап турды да,
Кисимсинди, мақтанды:
—Қаншама мен күшлимен, қаншама мен уллыман!
Хәрекетке келтиремең, тек мен гүллән затларды.
Мен жүрсем—хәмме жүрер,
Мен турсам—хәмме турар,
Бәри мениң қудиретим,
Атқараман бир өзим дуйым журттың хызметин...)

Сол ўақытта тап қырсығына
Машинаның бир винтиги сынды да
Пәсеңлетти пәтин маховик,
Бир алға барып,
Бир кейин қайтып
Ақырында тоқтап қалды қыймылсыз
Хәм үнсиз.

* * *

Әпиўайы бул тымсалдың сабағы:
Гей ўақытта барлық зат
Винтикке де байланыслы болады.

ӘШКАРА БОЛҒАН ҚОРАЗ

Тымсал

Бир шай жүрди қалқып ушып ҳаўада,
Пайыты келсе шөжелерди алмаға,
Бир аңшы да жүрип еди сол жерде
Атты шайды қак өнменнен нәзерлеп.
Жыртқыш жерге жалп етти,
Жалп еткен жеринде қалды да кетти.
Тек бираз ўақыт тозғып жатты пәрлери.
Қораз буны пәмледі,
Путаның түбинен шықты ҳоппыйып.
Қорқар шайы жатыр өлип ок тийип.
Қорқынышлы көзлери де жумылған,
Өткир тумсығы да аспас бир пулға.

Батырсынып сала берди Қоразын.
Хәм хәўлирип арман-берман қаралы.
Кежиллери шоқтай жанды қызарып,
„Қо-ғоқ“ лады хәўазының барынша
(Дәў де болса жыртылғанды тамағы).
—О, барлық қус, келиңлер тез қасыма!
Келди қуслар,
Көрди қызық жағдайды:
Мыжғып басып аяғының астына
Жулқылап тур қораз нәхән бир шайды.
Ғаўырласар қуслар:
„Әне батырлық!
Ким ойына алған дейсең бундайды?“
Ал, бизин шаўқымпаз бетер гәрдийип
Жеңимпаздай жан-жағына қарайды.
Бирақ, бул қызыққа кара,
(Болажақ ис бар-аў сирә).

Көп ишинен бир хәўес—
(Мүмкин ол да данққа хәўес)
Шайды аударып шалқаға
Титкилеп жүрип пәрин
Таўып алды пытыра...
Аржағында тағы биреўи жатыр.
Сөйтип журтшыллыққа мәлим болды сыр.

Қарап жүрсең гей бир адамлар базда
Уқсар „Қо-ғоқ“лаған усы қоразға.

ҒАРБЫЗ

Тымсал

Жери изейирек пе, я туқымынан ба,
Я күнде көбирек жатқанынан ба?
Хәдден зыят үлкен болып өсти бир ғарбыз.
Турқы, аўырлығы, атызда жалғыз.
Басқа ғарбыз-қаўынға
Дуўры келмес хеш салыстырыўға.
Бунысына шыррайып,
Қасындағылардан өзін есаплап бийик
Мақтанар гынбай:
Бәриннен аўырман, мазам да сондай!
Деп дуйым журт айтысар мен туўралы:
„Ғарбыз десең ғарбыз деўге турады“
Усылайынша ол мақтанды бирдей
Хәм бетер кем-кем
Ийеси пәлектен жулғанға шекем

Үйге әкеліп шикмәк урғанға шекем.
„Шикмәк урылды ғой,
Дәни калай?“—деп!
Қуры қалың пошак, биймаза екен,
Ал, иши қызыл деп, я қызыл емес,
Ақ деп ақ та емес, бир қыйлы,
Салып көрсен ауызға қуры шөп-шар татыйды.

* * *

Бул тымсалдың мәніси айқын.
Бар адамлар тек бойына мардыйар,
Ондайлардың ишин ашып көрсе егер,
Жаңғы ғарбыздан хеш болмас паркы.
Сонда да мақтанар алдында халықтың
Ғарбызды тымсаллап мен соны айттым.

ШОШҚА

Тымсал

Бир торай көп рет шет елге барды,
Көрди көп мәмлекет, көп қалаларды,
Хеш нәрсенің мәнин түсинбей,
Не зат көрсе ынтығып бирдей,
Биймәнилик ғана кирип мийине
Шошқа болып қайтты үйине.
Соннан—
Унатпайды хеш бир затын үйинің,
Үйде барға қарар мурнын жыйырып,
Шетте көргенлер ғана оған жағады,
Соларды айтып силекейи ағады,
Гүрк-гүрк етип тек соларды мактайды,
Бундағы зат оған хеш бир жакпайды,
Тағы да тап, Океан аржағындағы
Шошқаларға уксап кетер сияғы.

Билмекши болсаңыз шынымды мениң,
Оны тымсал етиўге де жеркендим.

ЭЙ, БУЛ ЕНОТ БОЛМАДЫ ДЫМ.

Тымсал

Белгили ғой,
Тоғайда ис табылар хәммеге,
Ин хәм уялар бийлиги
Қарайтуғын мәкемеге

Көрилди Енот лаузым
(Бул тоғайда жүдә көтте лауазым).
Енотты хәмме биледи,
Тынышына жүреди.
Айтыспайды, шертиспейди,
Хеш ким менен шаксияты да жоқ,
Хәмме менен сыпайылап сөйлесиўди биледи,
Табар дести Енотты журт
Бул жумыстың илажын.
Бирақ,
Мине бир жыл өтти арадан,
Тоғайдағы хәмме мақлуқ,
Хәмме куслар да аң-таң:
Тоғайда тәртип қашты.
Оны Енот бийлесе де,
Не болып, не қойып атыр?
Кеўил бөлмес Енот хеш нәрсеге.
Қайрылып та карамайды
Хеш кимнен де сорамайды.
Аўхалға жаны ашып,
Етсе биреў кулақ қағыс,
Енотта жуўап тайын
Оларға журт болған таныс:

„Ұакты емес“, „Сәл-пәл сабыр етейик“,
„Тексерейик“, „Ойласайық“, „Анығына жетейик“...
Мәселе шығып қалса шешиў керек тез
Енот лам-лим,
Хеш үндемес,
Яки „аўа“, я „жок“ демес.
Толды тоғай гүў-гүў гәпке, айыпласар бирин-бири:
„Бул Енотты сайлаған ким?
Бул Енотты таңлаған ким?
Әй, бул Енот болмады дым!
Қайда оған балпақ тышқан кирмекке,
Айыў күтер есигинде бир хәпте,
Әй, бул Енот болмады дым,
Турар емес дәрекке...“
—Дурыс, — деди биреў қатты гүрсинип, —
Түсе ғойса жүдә зәриў бир исин
Енотқа қарағанда Бүркитке кириў аңсат,
Ал, Бүркиттиң жумысы
Оннан қанша маңызлы
Хәм ұакты қанша қымбат?!...

Жақында кирип бир баслық қабылханасына,
Усы тымсал келе қалды басыма.

КҮНШИЛ НАҰҚАС

тымсал

—О, эссалам!
Якшымысан Мергенов?
Жатырсыз ба сиз де усында емленип?
—Эй, бизики куры емленди аты да,
Болмаса ғой берер еми,
Жетпейди де журттыкиниң жарпына.
Бул жердеги врач баласы,
Жаман маған қатнасы.
Соннан жүдә тәшүйштемен,
Болар емес жазбасам шағым,
Хәммесиниң үстинен.
Қарап турсам бир аўрыўларға,
Үйип берип қойыпты бәрин:
Курсағына—грелка,
Мойынына—электр,
Басына—муз,
Белине—массаж.
Суйық, унтақ, домалақ дәри...
Диета деп берер бөлек стол да,
Қолтықлап та апарады уколға.
Бизге десе,
Дәриниң де,
Тек дәри емес, бәриниң де,
Ярымын да бермейди,
Оннан қалса
Хәрекет ет,
Жата берме, жүр дейди.
Отырғызып қойыпты жәй столға,
Диетаның аты-заты жоқ онда.

* * *

Бар наўқаслар,
Басқа наўқас я шланга жутса да,
Я басқаға укол ийне сукса да,
Қызғаныштан даў баслар.

БЕРИЛМЕГЕН НАГРАДА

тымсал

Хошемет ушын ҳадал жумыска,
Наградаға усынылды бир Қумырска,
Оған атын жазып саат бериў соралды,

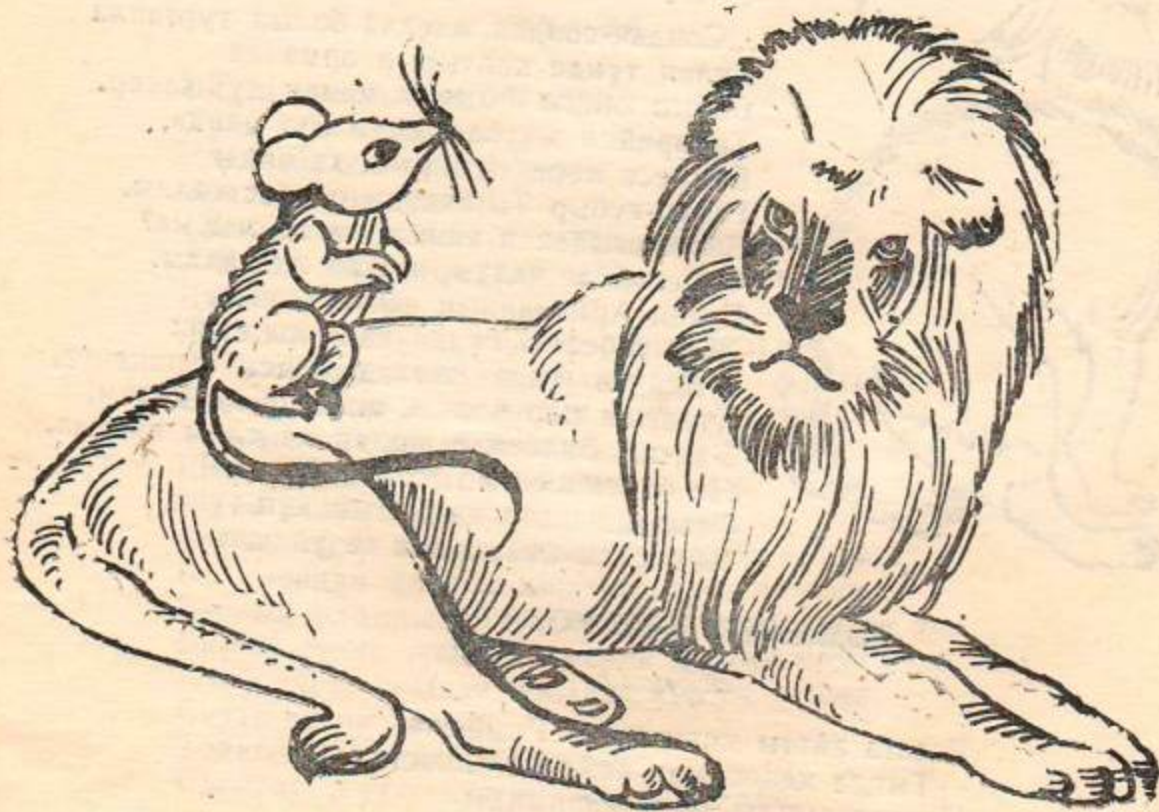
Бирақ ол награда берилмей қалды.
Бундай болып қалыудың себеби,
Басқармада Қоныз зор лауазымда еді,
Хәм ол өзи алмап еді еле бундай саатты,
Сол ушын Құмырсқаны да қысқартты.

Мейли еді-ау бундай намақул ислер,
Тек Құмырсқаның ғана басына түссе!

АРЫСЛАН МАҚТАҒАНЛЫҚТАН...

тымсал

Бир Арыслан еригип бир рет
Тышқанды мақтапты тийгизбей жерге:
"Ийрасхорым сол болады тек,
Хәммеден ол күшли хәм ер"—деп.
Тағы айтыпты:
—Буны хәзил билме,
Ғәзебине дус келип жүрмең...
Билмей исенерин я исенбесин
Хайуанат дүньясы қатырды басты...

Биреу дер:

—Тышқанда ол күш не жесин?

Қандай дәу болса да тышқан ғой хаслы?...
Биреу дер:

—Бәлким куры қәуесет пе,

Я өтирик пе бир суўкыйтлар таратқан?

Я тышқан өзи мақтанған гәп пе?...
Қулласы болжаўлар болды жан-жақтан.

Деген менен айтқаннан соң Арыслан

Қайсы хайуанның гүман етер бар халы?

Тышқанбайды хұрметлеўге жарысқан,

Түрли аңлар шар тәрептен ығады.

Сәти түсіп келе ғойса қайымға,

Қонақ асы бермек болар Айыў да.

Дәүсебен бе, Қаракулак, Порсық па? —

Бәри таяр дәстурханын жайыўға.

Қасқыр сирә көк тер болып жүр шаўып

„Қалай ғана кетемен?“ дәп тил таўып,

Ыржаңлайды көре ғойса тышқанды,

Турсадағы қабағынан қар жаўып.

Қалыспайды қаншығы да өзинен,

Тышқанды тап пири яңлы сезинер.

Тышқанды айтып күшиклерин қорқытар,

Егер олар бағынбаса сөзине.

...Сондай-сондай жағдай болып турғанда

Түлки түнде киятырып орманда

Болып қалды Тышқан менен дуўшакер.

Тикирейип жүрген екен сол манда,

Билмесе керекти Түлки хабарды

Ғабур-ғубыр Тышқанды ол бас салды.

Бир жағынан я ашлық та қысты ма?

Сүйегин де қалдырмастан жеп алды.

Ертең Арысланның еситип сөзин,

Жер төбелеп Түлки қарғады өзін:

—Қайдан ғана жоладым мен Тышқанға,

Қулағым кәр болып, шыққай да көзим.

Ұах-х! Билгенде жолар ма едим қасына,

Не бәлени сатып алдым басыма!

Усылайша зар қағармыш күн-түні,

Айтысады қойды деп те уйқыны.

РОМАШКА ХӘМ РОЗА

тымсал

Розаға айтты кишипейил Ромашка:

—Тыңла кеңесімди кеўлиңе алмастан,

Пақалларыңды, балдақларыңды

Каплап кетипти ғой, шырынжа курғыр.
Өмирине қатты қәуипли-аў олар,
Қағынып-силкинсең жақсырақ болар!
Ашыўланды Роза:

Деди:

—Жөнди бил,
Бизди сынамақты койды саған ким?
Сен бир ромашкасаң ағызда өскен,
Мен розаман тухымым буларға түскен...
Хәр ким өз орнын билмеги керек,
Кенести де соған карай бермеги керек.

Өзиниң көркин өзи мақтап, мәз болып,
Жүргенинде Роза қалды тез солып.

* * *

Ким кенес тыңламай болса такаббир,
Бул тымсалдан өзиниң минезин оқыр.

„ТЕҢИЗШИ *ТҮЙЕ ТАҰЫҚ

тымсал

Бир әрман тыным бермеди,
Түйе тауық қоразға.
Қарар ол қызғаныш пенен
Азаны-кеши ғазға.
„Уай кимде-хәз—ғазда-хәз,—дер,
—Қайда қалесе жүрер, қайда қалесе жүзер...“
Кулласы оны
Дәрьялар, теңиз, көллер өзине тартты,
Суудан ескен коныр желлер өзине тартты.
Бирақ, бәринен де ынтық еткен көп оны
Тенизшиниң азада кийими болды.
Ким себеп болды?—қайдем,
Қолы келди түйе тауық қораздың
Флотқа иске кирди, мүмкин орнына ғаздың.
Ол үйренди флотша ишпекке хәм жемекке,
Барлық флотшылардай кийди жолақ көйлек те.
Бирақ, суўға түспейди мейли қайтип мәжбүрле,
Өмир сүрер жағада тек ғана курғак жерде.
Суўға түсиў қаякта,
Толқын көрсе-ақ болды тек
Бақырар „суўға кеттим, өлдим“,—деп.

Бар күни үйге келсе, бир неше кус жыйналып
Мақтасып атыр оны.
Мақтауға хәлсиз Қораз
Терисине сыймады
Әсиресе қакалап еки-үш мекийен тауық,
Мақтар оны еслери ауып:
—Пай, пай шабаз, теңизши екен нағыз.

Сөзлери де бир бөлек,
Қолда ойылған тамғаларын қараңыз
Ал, биз есиуаслар гил
Билгенимиз де,
Көргенимиз де,
Әпиуайы Қораз тас кекил,
Дұнъядан бийхабар сүриппиз өмир ..

Бул мақтауға түйе тауық қораз мардыйып,
Қанатын сабалап, бар күшин жыйып,
Түрк-түрк етип басты шауқымға.
—Ағайинлер!

Мениң гәпимди тыңлаң!
Жетер былғанғаныңыз шан менен күлге!
Мен қусап теңизши болмайсыз неге?
Мине, мени көриң—теңиз қусыман,
Корабльсиз өмир келмес хәтте хуушыма.
Кейин айтты бир-еки сөз флот сөзинен,
Түсинбесе керек дәнин өзи де...
Сол жерде жыйналған тауықлар пақыр,
Оны хошеметлеп қакалап атыр:
—Өзи келип моряк, болды арамызда
Буған биз қууанамыз да,
Мақтанамыз да...

„Қо-ғоқ, қо-ғоқ“ етти тас кекил,
Ол да
Түйе тауыққа хошемет бермекши болды-ау.

* * *

Көбинесе надан, уятсыз типлер
Жылтырақ кийим менен,
Қурғак сөз бенен
Перде излеген,
Өз айыпларын журттан гизнеген.

ПЫШЫҚЛАР ҲӘМ ТЫШКАНЛАР

Тымсал

Бир мәртебе Васька пышық туўған күнине
Зор зияпат өткерди.
Зияпатқа қонақлар да көп келди.
Қур келген жок, саўғаларын әкелди,
Кейилден шыққанын яки барын әкелди.
Васька бәрін алып атыр.

Бир ўақытта Тимофей деген
Таныс пышық,
Сол келди пақыр.
Я пышықтың нағыз асы деди ме,
Я қолымда бары усы дели ме?
Васькаға бир тышқан саўға етип берди.
Ал, Васька мурынның жыйырып.
Деди:
— Әй, әмеки, бийкарға хәлек балыпсан,
Мен тышқан жеген ўақ өтти ғой қаша!Ғ.
Кешир бирак, қаттылаў айтсам!

Столға ағыл-тегил дәстурхан келди:
Сметана, қуўырылған баўыр,

Иримшик, сарымай хәм сыр,
Колбаса дегенин неше сорт хәм гур...

Васька пышық айтты оған
Мактанып хәм кекирип:
— Мине әмеки усылайша
Жүриппиз күн өтирип,
Көрдің өзин тамақтың да көп-азын,
Жоқ тышқанға хеш қандай да мутажым.
Оқыўшылар сораса егер:
„Бүйтип шалкып мәсирмекке
Пышықта қандай хал бар?“
Шайыр оған жуўап берер:
„Корыўға тапсырған затты
Жеп жүр екен ол заңғар“
Жуўапқа косып айтар бир тилек:
Пышықларды
Қойған тышқан аўлағанды
Телеклерден қуўыў керек еңсесине тепкилет.

МАЗМУНЫ

Көсемнин аты	3
Мектеп	3
Олар ҳам биз	4
Калай жасау мүмкин китепсыз	5
Балэм менен әнгиме	6
Жеткиншеклер	11
Партия бизин басшымыз	12
В. И. Ленин тууылган жерге	13
В. И. Ленин Музейинде	15
Советлер Союзы пионерлеринин косыгы	21
Кара торгай кайтты уясына	21
Дослар косыгы	22
Табылган зат	23
Хрусталь ваза	23
Ал сизлерде не бар?	25
Жаксы жаралар	26
Шын инсан болмак зәрүр	26
Менин достым	28
Түс	28
Сылбыр	29
Трамвайдагы ўакыя	30
Аяз Баба ҳам онын аклыгы	31
Пешше бай	32
Коянын миннетдаршылыгы	33
Хөнер	34
Ашкөз Вартан	35
„Кәрамаг“	36
Өжет Фома	36
Менин күшигим	42
Шыбын ҳам пал хәрре	44
Сак куслар	45
Коян ҳам тасбака	47
Бөрибасар ҳам жоллы	48
Кутлы аяк	49
36 да ярым	51
Семиз ҳам Арык	52
Талпак-балпак	53
Хәр нәрсенин соңы болсын	54
Бүлбүл ҳам ғарға	54
Жазыксыз жәбиркешлер	55
Гербиш ҳам бир пәрше муз	57
Китепкүмар	58
Арыслан ҳам шыбын	59
Тайғак диалоглар	60
Арыслан ҳам ярлық хат	61
Ғарға менен ғаз	62

Фольклордан	63
Винтик	64
Эшкара болган коназ	64
Гарбыз	65
Шошка	66
Эй бул Енот болмалы дым	66
Кеншил наўкас	68
Берилмеген награда	68
Арыслан мактанғандыктан	69
Ромашка дәм Роза	70
Тенизши түйе тауык	71
Пышықлар дәм тышқанлар	73

11194
32

На каракалпакском языке

Михалков Сергей Владимирович

РАЗГОВОР С СЫНОМ

Стихи и басни

Для среднего и старшего школьного возраста

Издательство „Каракалпакстан“

Нукус—1986

Редакторы Ш. Аялов
Қарап шығарған К. Ерназаров
Художник С. Ембергенов
Худ. редакторы Қ. Нәжимов
Тех. редакторы Ж. Досжанова, З. Аллаярса
Корректоры П. Мырзабаева

ИБ № 2575

Терийге берилген ўакты 10. 01. 1986. Басыўға рухсат етилген ўакты 26. 03. 1986.
Қағаз форматы 70х90^{1/16}. № 2. Көлеми 4,75 баспа табақ. 5,56 шәртли баспа
табақ. 4,62 есап баспа табақ. Заказы 39. Тиражы 3000. Баҳасы 15 т.
„Қаракалпакстан“ баспасы 742000 Нөкис қаласы, К. Маркс көшеси, 9

КҚАССР Баспа, полиграфия ҳәм китап саўласы ислери бойынша мәмлекетлик комитетиниң
„Правда“ ның 50 жыллығы атындағы Нөкис полиграфкомбинаты
742000, Нөкис қаласы, К. Маркс көшеси, 9